

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra jihovýchodoevropských a balkanistických studií

Bakalářská práce

Filip Šanca

Srebrenický masakr a jeho různorodá percepce v odborné literatuře

Srebrenica Massacre and its Diverse Perception in Scientific
Literature

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Žíla, PhD.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Ondřeji Žílovi, PhD. za odborné vedení a cenné rady, které pomohly mou práci dostat na vyšší úroveň. Také bych chtěl poděkovat své mámě za opakované pravopisné i stylistické korektury.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

Podpis

.....

Abstrakt

Srebrenický masakr zůstává opředen mnoha nejasnostmi. Pohledy autorů na něj se diametrálně odlišují snad ve všech ohledech. Tragédie byla využívána jako nástroj propagandy. Nejen kvantita obětí, ale i samotná fakta byla upravována podle konkrétních potřeb. Žádné ucelené pojednání o rozdílnostech ve vnímání tohoto aktu pravděpodobně neexistuje; a když, tak opět účelově zkreslené. Cílem mé práce nebude bezpodmínečně určit, která ze stran byla v právu a která z nich výrazněji měnila dějiny jejich nekritickým výkladem. Nebudu se snažit rozebrat akt samotný, ale přístupy, které se k němu vytvořily. Primárním zdrojem bude převážně vybraná sekundární literatura.

Nejdříve nastíním historicko-politický kontext srebrenického masakru. Těžiště a hlavní téma mé práce bude pak rozebráno ve druhé části, kde se zaměřím na samotnou percepci masakru v odborné literatuře, a to jak pohledem samotných aktérů, tak i států mezinárodního společenství, které srebrenickou kauzu analyzovaly s geografickým odstupem. Mým cílem je jednotlivé postoje prostudovat a navzájem srovnat.

Klíčová slova

Srebrenica, Bosna, NATO, masakr, interpretace, bezpečná zóna, rozpad Jugoslávie

Abstract

Srebrenica massacre remains unexplained in many aspects. Views of authors on it vary vastly in almost all respects. The tragedy was misused on purpose as a tool of propaganda. Not only the number of victims, but also the facts alone were altered according to one's particular interests. Comprehensive treatise on the diverse perception probably does not exist; and if, it is purposely distorted again. The aim of my work is not to undonconditionally determine which of the sides were right and which of them considerably changed the history by its uncritical interpretation. I am not going to try to examine the act itself, but the views on it. Secondary literature will thus be the main source of my work.

First of all, I am going to outline the historical and political context of Srebrenica massacre. Main topic and core of my work is going to be analysed in the second part, where I am going to focus on the perception of massacre in scientific literature itself. That is in point of view of the participants themselves and of the states of International Community that analysed the case from afar. My aim is to examine the particular views and to compare them.

Keywords

Srebrenica, Bosnia, NATO, massacre, interpretation, safe-zone, breakup of Yugoslavia

Obsah

1 ÚVOD	7
1.1 CÍL A STRUKTURA PRÁCE	7
1.2 METODOLOGIE PŘÍPRAVY A PROBLEMATIKA	7
1.2.1 SPECIFIKACE PROBLÉMŮ	7
1.2.2 ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	7
1.3 PŘEDSTAVENÍ ZDROJŮ	8
2 HISTORICKÝ NÁSTIN	10
2.1 MEZI PÁDEM KOMUNISMU A VÁLKOU	10
2.2 VÁLKA V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	13
2.3 SREBRENICKÁ ENKLÁVA	14
2.4 BEZPEČNÁ ZÓNA	16
2.5 BLÍŽÍCÍ SE KOLAPS	17
2.6 ÚTOK NA SREBRENICI	18
2.6.1 DNY 6. AŽ 8. ČERVENCE – STŘETY PŘED OBSAZENÍM ENKLÁVY	19
2.6.2 DNY 9. A 10. ČERVENCE – NEDOROZUMĚNÍ VELENÍ A PRVNÍ POKUS VSTOUPIT DO MĚSTA	20
2.6.3 DNE 11. ČERVENCE – DALŠÍ POCHYBENÍ A OPUŠTĚNÍ MĚSTA	21
2.7 SREBRENICKÝ MASAKR	22
2.7.1 DNY 12. A 13. ČERVENCE – DEPORTACE	22
2.7.2 DNY 14. AŽ 16. ČERVENCE – DOZVUK	23
2.8 ZÁVĚREM	24
3 PŘEDSTAVENÍ INTERPRETACÍ	27
3.1 VIKTIMIZACE MUSLIMŮ	27
3.2 VIKTIMIZACE SRBŮ	29
3.3 VINEN JE „ZÁPAD“	31
3.4 ETNICKÁ NENÁVIST DŮSLEDKEM, NIKOLIV DŮVODEM	33
3.5 DOBYTÍ SREBRENICE BYLO ČISTĚ STRATEGICKÝM TAHEM	35
4 SROVNÁNÍ POHLEDŮ	37
4.1 BYL SREBRENICKÝ MASAKR VYPROVOKOVANÝ? NA ČÍ STRANĚ LEŽÍ VINA?	37
4.2 CHARAKTER AKTU. BYLA TO GENOCIDA ČI NIKOLIV?	39
4.3 HRA S ČÍSLY. KOLIK BYLO OBĚTÍ?	40
4.4 UDÁLOSTI OD PÁDU SREBRENICE DO KONCE VÁLKY V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	42
4.5 ROLE ZÁPADU. DO JAKÉ MÍRY JE VINEN?	43
4.6 ROLE SARAJEVSKÉ VLÁDY	45
4.7 HODNOVĚRNOST ICTY	47
4.8 ZÁVĚRY	50
5 ARGUMENTAČNÍ PROBLEMATIKA	52

5.1 PŘIZNÁNÍ REPUBLIKY SRBSKÉ KE SREBRENICKÉMU MASAKRU	52
5.2 ARGUMENTAČNÍ POCHYBENÍ J. W. HONIGA A N. BOTHA	52
5.3 NEDOSTATEČNÁ KRITICNOST E. MELANDERA	53
5.4 LEGITIMITA VZNIKU REPUBLIKY SRBSKÉ	53
5.5 Č. SUDETIČ – KRV I OSVETA.....	54
5.6 A. DORIN – PŘÍBĚH POLITICKY KOREKTNÍHO RASISMU.....	56
6 ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61

1 Úvod

1.1 Cíl a struktura práce

Tato práce je rozbohem hlavních myšlenkových proudů, které se ve spojení se srebrenickou kauzou utvořily.¹ Jejím cílem je tyto zásadní interpretace porovnat, roztřídit a poukázat na argumentační fauly jejich zástupců. Po stručném shrnutí relevantních historických událostí budou jednotlivé proudy představeny na příkladech odpovídajících titulů. Stěžejní částí této práce je čtvrtá kapitola, ve které budou již představené interpretace porovnány na základě několika určujících událostí a postojů. Závěrečná pátá kapitola je spíše rozšířeným poznámkovým aparátem, nicméně je velmi důležitá pro hlubší nastínění problémů argumentace jednotlivých autorů.

1.2 Metodologie přípravy a problematika

1.2.1 Specifikace problémů

Již před začátkem samotného zpracování literatury jsem stál před úkolem správně ji vybrat. Jelikož bylo cílem mé práce vytvořit a představit mozaiku různých interpretací a dezinterpretací srebrenické kauzy, musel jsem se sám takové dezinterpretaci vyvarovat. Bez toho by celá práce zcela ztratila svou hodnotu.

Problémy vyvstaly následující: Které knihy vybrat do své komparace? Měly by to být knihy radikální kvůli své nepodloženosti a rozjitřenosti emocí nebo knihy sice fundované, nicméně použitými zdroji cíleně zkreslené? Kolik takových knih vybrat a které z nich považovat za vhodné pro sestavení historického nástinu, jenž je také součástí této práce a jenž je na zkreslenost informací a selektivní vnímání velmi choulostivý? Kterak knihy rozdělit, aby žádná ze stran interpretační osy nezískala více prostoru než jiné a jak bezpečně zjistit, že nebyl opomenut žádný důležitý pohled na věc? V neposlední řadě jsem se také zabýval problémem, jak se vyvarovat vnesení svých vlastních emocí a již nabytých znalostí o tématu, které však nebyly náležitě podpořeny odpovídajícími zdroji.

1.2.2 Řešení problémů

Postup byl nakonec následující. Nejdříve jsem shromáždil co možná největší množství odborných textů – knih, studií, samostatných kapitol, zamyšlení –, které se

---

¹ Sousloví Srebrenický masakr, kterým je daná kauza nazývána nejčastěji, budu užívat v celé své práci jako neutrálního, čistě popisného termínu.

k tématu srebrenického masakru vztahovaly, ať už interpretačně, historicky nebo kombinací obojího. Vznikl tak objemný seznam, který musel být nějakým způsobem vytržén a zde přišel na řadu první zmíněný problém. Začal jsem jej řešit tak, že jsem ze seznamu vyloučil všechny naprosto scestné práce, u kterých jsem si byl jist, že jde o díla spíše fabulativní povahy, jež nemají žádnou váhu. Ponechal jsem tak pouze texty s určitou vypovídající hodnotou, které jsou pro tuto práci přínosné.

Po úvodní selekci zbyly stále desítky knih, které by jistě bylo zajímavé analyzovat, ovšem několikanásobně by tak byl při jejich hodnocení překročen rozsah této práce. V této chvíli jsem se rozhodl využít doporučení vedoucího mé práce, dostupných anotací knih, náhledů, internetových recenzí, ohlasů a dalších prostředků, které mi jednotlivé texty přiblížily. Zúžil jsem tak svůj seznam literatury na patnáct až dvacet relevantních titulů. Tento seznam jsem během načítání literatury a vypracovávání práce neustále pozměňoval, doplňoval a některé knihy vynechával. Tak, abych docílil co možná největšího rozptylu interpretací; ovšem pouze těch, které jsou nějakým způsobem významné, důležité, zajímavé nebo paradoxní. I méně známé knihy jsem však na základě četby bral v potaz a až podle vlastní četby soudil, budou-li pro práci přínosem.

Načítáním jsem nakonec byl schopen rozdělit texty na ty, které lze díky jejich podloženosti a nestrannosti použít pro přiblížení historického kontextu, a na ty, které jsou zajímavé z interpretačního hlediska a pohledu na věc. Ve snaze zůstat nestranný jsem krátce písemně analyzoval i texty použité pro sestavení historického nástinu. Nabyl jsem tak také jistoty, že budou všechny mé původní nepodložené interpretace a nepravdivé informace eliminovány a nahrazeny fundovanějšími, respektive podloženějšími. Všechny stěžejní informace jsem vždy porovnával s ostatními texty, kontroloval jejich správnost a hodnotil důvod a účel použitých jazykových prostředků.

1.3 Představení zdrojů

Prvním ze stěžejních titulů pro mou práci je publikace německého profesora Gera Duijzingse s názvem *Srebrenica: A ‚Safe‘ Area*, která popisuje dějiny srebrenického regionu od Prvního srbského povstání v roce 1804 až po šíření vlivu Nasera Oriće za války v 90. letech. Ger Duijzings působí jako profesor sociální antropologie na univerzitě v Regensburgu se zaměřením na východní a jihovýchodní Evropu.

Další důležitou knihou je *Srebrenica: Zpráva o válečném zločinu nizozemských autorů* Jana Willema Honiga a Norberta Botha. Ta mapuje dění těsně před pádem Srebrenice, pád samotný, ale i další související otázky. Jedná se o poměrně nestrannou

publikaci, která je nicméně v určitých pasážích problematická. Více o této problematice v páté kapitole. Doktor Jan Willem Honig přednáší v oddělení válečných studií na King's College v Londýně. Spoluautorem je Norbert Both, který se rozpadu bývalé Jugoslávie věnuje pouze ve svém volném čase.

Velmi důležitou publikací je práce Davida Rohdeho, *A Safe Area Srebrenica: Europe's Worst Massacre Since the Second World War*. Ta, podobně jako kniha předchozí, rozebírá události mezi 6. a 16. červencem roku 1995. Jedná se o knihu založenou na rozhovorech autora se třemi Muslimy, dvěma Nizozemci, jedním Srbem a jedním Chorvatem. David Rohde je investigativní reportér pro agenturu Reuters, který za zprávy o Srebrenickém masakru získal v roce 1996 Pulitzerovu cenu.

Jedním z nejdůležitějších autorů je australský politolog David Campbell, který ve své knize *National Deconstruction: Violence, Identity, and Justice in Bosnia* přinesl zdaleka nejobjektivnější a nejzajímavější rozbor celého konfliktu. David Campbell je také známým fotografem především válečných témat.

Zajímavý přístup ke konfliktu zaujímá Erik Melander ve své publikaci *Ethnic Cleansing in Bosnia-Herzegovina, 1992-1995*. Ta dobytí Podriní mapuje čistě ze strategického pohledu. Erik Melander pracuje na švédské univerzitě v Uppsale, konkrétně na katedře zabývající se výzkumem míru a války.

Tendenční prosrbský pohled zastávají především dvě knihy. Tou první je publikace *Srebrenica: Příběh politicky korektního rasismu aneb největší lež v Evropě od konce druhé světové války* srbského autora Alexandera Dorina, vlastním jménem Borise Krljiće. Druhým zástupcem pak je sborník prací několika autorů pod vedením Edwarda Hermana, amerického profesora financí na Pennsylvánské univerzitě, s názvem *Masakr u Srebrenici: Dokazi, kontekst, politika*. Tendence a problematika obou těchto i následujících dvou prací bude postupně rozebrána v průběhu práce.

Modelovými zástupci promuslimského pohledu jsou publikace dvou Muslimů. Prvním z nich je Ibran Mustafić, bosenský politik a stoupenec ostře protisrbského přístupu i kritik sarajevské vlády, a jeho kniha *Planirani Haos 1990-1996*. Druhým pak je Emir Suljagić s knihou *Postcards from the Grave*, která přináší jeho vlastní svědectví o dění v enklávě. Suljagić byl minulý rok bosenským ministrem obrany.

Velmi cenným zdrojem pro mne jsou také oficiální dokumenty NATO a OSN, které poskytují vhled na faktografickou stránku věci a vůbec průběh celého vlivu Západu na události na Balkáně.

2 Historický nástin

Cílem této práce není do detailu popsat běh událostí souvisejících s osamostatněním Bosny a Hercegoviny (dále jen BaH), které různou měrou ke Srebrenickému masakru přispěly. Přesto je pro snazší orientaci a zamezení vzniku zbytečných nedorozumění a dezinterpretace nutné alespoň do určité míry popsat ty události, které měly vliv na pozdější zpětnou interpretaci. V této kapitole se tedy pokusím nastínit situace, ze kterých budoucí interpretanti vycházeli a naznačit, proč bylo tolik jednoduché se na jednu a tu samou skutečnost dívat z nekonečně mnoha úhlů tak důvěryhodně, že tomu mnozí uvěřili a přestali hledat jiná vysvětlení.

Všechny tři strany konfliktu, respektive dvě strany a vnější faktor, totiž Srbové, Muslimové a mezinárodní společenství (dále jen MS), se po tragédii snažily smést svou vinu pod koberec nebo ji hodit na někoho jiného. Díky časovému odstupu a samostatnému pátrání novinářů i jiných autorů se však nakonec určitá část zatajovaných informací dostala na veřejnost a tato část práce tak mohla čerpat z již relativně nestranné literatury, která se kriticky staví ke všem stranám konfliktu a snaží se co nejpodrobněji popsat běh bosenského konfliktu. Nástin se zaměří především na vývoj v oblasti Srebrenice, ale dotkne se i důležitých událostí z jiných regionů.

2.1 Mezi pádem komunismu a válkou

Pád komunismu znamenal pro Jugoslávii mimo jiné vznik politického pluralismu. Této nové skutečnosti se snažilo využít mnoho osob, které se chtěly dostat do popředí politického dění a chopit se alespoň části moci. Nejjednodušším způsobem, který se v atmosféře rozpadající se Jugoslávii nabízel, byl nacionalismus a etnická diferenciaci; vymezení se vůči ostatním národům žijícím na území kolabujícího státu. Přestože určitá míra nacionalismu existovala již v této době, do mnohem větších rozměrů ji dohnalo až právě toto politické zneužití. Kořeny této odstředivosti v Jugoslávii rostly již za života Josipa Broze Tita, který se snažil postavit do role jediného pevného a sjednocujícího prvku státu. Vznik etno-nacionalistických stran byl umožněn až jejich legalizací Ústavním soudem Republiky Bosny a Hercegoviny.² Do té doby byly strany, jež upřednostňovaly určité národy Jugoslávie před jinými, zakázány, aby se předešlo nárůstu nacionalismu. Ten

---

² DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A 'safe' area* [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 71.

měl však v této době možnost se rozvíjet a političtí představitelé jej mohli využít ve svůj prospěch a dále jej prohlubovat. Kdyby nebyl tento zákaz zrušen, strany by byly nuceny postavit svůj program na jiném než exkluzivistickém základě a situace by se hypoteticky mohla vyvíjet jinak. Politická uskupení, jejichž program stál na perspektivních politických koncepcích, zůstaly bez širší podpory. Tak skončili například reformisté Ante Markoviće³ či Srbská občanská rada.⁴ Komunisté sice nezaložili svůj program na etno-nacionalistických koncepcích, nedokázali však přijít s moderním a pro společnost přijatelným programem.

Přestože byly cíle tří nejsilnějších politických stran, SDS,⁵ SDA⁶ a HDZ,⁷ diametrálně odlišné již před volbami, vstoupily do nich kooperativně, čímž si chtěly zajistit zisk většiny hlasů. S 84 % společnými hlasy tyto strany skutečně převládly, nicméně jejich naprosto odlišné koncepce a představy o směřování politiky zabránily fungování bosenského parlamentarismu. SDA si přála rozšíření práv pro jednotlivé republiky v Jugoslávii, SDS naopak usilovala o co nejsilnější vazby mezi republikami. SDA ještě v této době počítala se setrváním BaH ve federaci, odklon od tohoto přístupu nastal až ve druhé polovině roku 1991; po vyhlášení slovinské a chorvatské státní samostatnosti. Muslimové nechtěli zůstat menšinou v Srby ovládaném státě. Ze stejného důvodu však srbská SDS nemohla připustit osamostatnění BaH – Srbové by se pak stali menšinou ve státě ovládaném Muslimy, případně v kooperaci s Chorvaty.⁸

Již v předvolebním období politická situace srebrenické opštiny v podstatě kopírovala profil v celé BaH. Obecně lze říci, že obyvatelé vesnic podporovaly etno-nacionalistické strany; Muslimové SDA a Srbové SDS. V jediném městě opštiny, Srebrenici, pak Srbové preferovali umírněnější strany, například již zmíněné Markovićovy reformisty, kdežto Muslimové volili SDA.⁹ Tato situace pravděpodobně vyplynula z absence reálné promuslimské alternativy a nedostatečné podpory umírněných uskupení ze strany MS. To totiž místo pomoci alternativním řešením zůstalo zajaté etno-nacionalistickým chápáním situace a napomáhalo tak sílení radikálních nacionalistických

---

³ HOROWITZ, Sh. A. *From ethnic conflict to stillborn reform: the former Soviet Union and Yugoslavia* [online]. College Station: Texas A&M University Press, 2005. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10463860>. Str. 171.

⁴ Srb. Srpsko građansko vijeće

⁵ Srpska demokratska stranka (čes. Srbská demokratická strana)

⁶ Stranka demokratske akcije (čes. Strana demokratické akce)

⁷ Hrvatska demokratska zajednica (čes. Chorvatské demokratické společenství)

⁸ ŠESTÁK, M. et al. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-375-9. Str. 627–629

⁹ IBIŠEVIĆ, B. *Srebrenica (1987–1992)*. [S.n.]: Amsterdam, 1999. Str. 72–73.

konceptí. Představa Západu o rozšíření těchto extrémních myšlenek mezi běžným obyvatelstvem byla, a stále je, značně přehnaná. Z velké části negramotné obyvatelstvo bylo pouze náchylné na demagogii militantního nacionalismu, jelikož neznalo jiná řešení.¹⁰

Nacionalistické strany nedokázaly a ani nechtěly přinést očekávané reformy, pád ekonomiky tak pokračoval a státní aparát stále nefungoval. SDA s SDS si v opštině rozdělily vládu v poměru tři ku jedné a srebrenické vedení obsadily osoby, v jejichž zájmu byla pouze práva jejich etnické skupiny. Funkcionáři namísto vykonávání své práce mnohdy cíleně rozdmýchávali nenávist.¹¹

Po odtržení Chorvatska a Slovinska se Milošević údajně pokusil o domluvu se sarajevskou vládou, aby se jakožto součást Jugoslávie zúčastnila bojů v Chorvatsku. Alija Izetbegović však mobilizaci odmítl a prohlásil BaH za neutrální. Odpovědí byla ekonomická blokáda, která BaH ještě více položila na kolena. Ve Srebrenici to nebylo v ničem jiné. V okolí navíc začaly operovat paramilitární jednotky Vojislava Šešelje, a tak Muslimové cítili potřebu se vyzbrojit. Jelikož byla zkorumpovaná vláda neschopná zařídit obranu svých obyvatel, začaly se do této role obránců stavět radikálové včetně Nasera Oriće (viz dále). Ten se ve Srebrenici stal policistou a zorganizoval v této době třicetičlennou ozbrojenou milici.¹²

Tuto policii, jež nechránila jejich zájmy, Srbové přestali respektovat. Sarajevská vláda v rámci možností začala zbrojit a objevily se i její paramilitární jednotky, například Zelené barety nebo Vlastenecká liga, která se později stala nukleem Armády BaH. Mimo těchto paramilitárních jednotek byly zakládány také ostře nacionalistické lidové muslimské milice.¹³

Na začátku roku 1992 bosenští Srbové vyhlásili, že pokud se v únorovém referendu rozhodne o odtržení BaH od Jugoslávie, oni chtějí zůstat její součástí. Referendum pak bojkotovali a dopadlo podle očekávání.¹⁴ Nutno připomenout, že samotné referendum bylo

---

¹⁰ MUELLER, J. *The Banality of ,Ethnic War': Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>. Str. 6.

¹¹ DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A ,safe' area* [online]. Amsterdam: Netherlands Insitute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 80–85.

¹² SUDETIĆ, Ch. *Krv i osveta: priča jedne porodice o ratu u Bosni*. Samizdat B92: Beograd, 2003. ISBN 86-7963-194-9. Str. 77–78, str. 86, str. 150–151.

¹³ BURG, S. L., SHOUP, P. S. *The War in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention*. Routledge: London, 2000. ISBN 978-1563243097. Str. 74.

¹⁴ DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A ,safe' area* [online]. Amsterdam: Netherlands Insitute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 94–95.

jako takové nelegální, jelikož podle platné ústavy by s jeho uspořádáním museli souhlasit političtí představitelé všech tří etnických skupin žijících na území BaH. (Blíže k této problematice viz podkap. 5.4.)

2.2 Válka v Bosně a Hercegovině

Dne 18. března roku 1992 sice všechny tři strany podepsaly takzvanou Lisabonskou smlouvu,¹⁵ která ještě mohla zabránit válce administrativním rozdělením BaH, nicméně Alija Izetbegović svůj podpis po setkání s americkým velvyslancem Warrenem Zimmermannem stáhl. Zimmermann údajně Izetbegovićovi slíbil, že stáhne-li svůj podpis, USA podpoří jeho snahu o odtržení od Jugoslávie. Jedná se však pouze o nepodloženou spekulaci.¹⁶ Je nicméně možné, že tímto způsobem USA získaly svůj podíl na vzniku konfliktu.

V průběhu března a dubna požádal Alija Izetbegović JNA,¹⁷ aby nastolila pořádek v opštině Bijeljina. JNA však nestihla dorazit dříve než bosenskosrbské paramilitární jednotky.¹⁸ Sarajevská vláda zahájila mobilizaci a Srbové je slovně napadli, proč to samé neudělali již dříve, když byli občané BaH – bosenští Srbové – napadeni například v Kupresi a Bosanském Brodu. Dne 5. dubna 1992 byla BaH uznána za nezávislou, byla vyhlášena Srbská republika BaH, později přejmenovaná na Republiku srbskou, a začala válka.¹⁹

JNA byla na počátku devadesátých let stále ještě silou jugoslávskou, nikoliv výhradně srbskou. Poté, co se od Jugoslávie oddělilo Chorvatsko, Slovinsko a BaH, zůstala armádou zbytků Jugoslávie, kterým dominovali Srbové. Její přímá úloha v etnických čistkách, která bývá často rozebírána,²⁰ však není důsledně podložena a zůstává v rovině spekulací.

JNA musela po vyhlášení bosenské nezávislosti opustit území. Stažení nebylo zcela důsledné a armáda navíc část své výzbroje přenechala srbským paramilitárním jednotkám. Úloha samotné JNA je sporná. Pravděpodobně pouze udávala agresi směr, čímž dodávala

---

¹⁵ Jinak nazývaná Mírový plán Carrington–Cutileiro.

¹⁶ AMATO, S. *From the Carrington-Cutileiro Plan to war, February-March 1992; was there an alternative for Bosnia?* Academia [online]. Dostupné z: http://www.academia.edu/2629914/From_the_Carrington-Cutileiro_Plan_to_war_February-March_1992_was_there_an_alternative_for_Bosnia

¹⁷ Jugoslovenska narodna armija (čes. Jugoslávská lidová armáda)

¹⁸ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 103–104.

¹⁹ SILBER, L. *Bosnia Declares Sovereignty*. Washington Post [online]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/balkans/stories/independence101691.htm>

²⁰ Například SUDETIĆ, Ch. *Krv i osveta: priča jedne porodice o ratu u Bosni*. Samizdat B92: Beograd, 2003. ISBN 86-7963-194-9.

počinání jednotek zdání organizovanosti a systematičnosti.²¹ Samotné paramilitární jednotky pak byly organizovány jako v podstatě osobní armády bosenskosrbských politiků a jiných významných osobností toužících po moci – připomeňme například Šešeljovy Bílé orly nebo Arkanovy tygry. Tyto jednotky, které se skládaly z propuštěných vězňů, násilníků, fotbalových chuligánů a dalších živlů,²² byly sice po nástupu Ratka Mladiće do funkce velitele VRS²³ včleněny do struktur VRS, stále však zůstávaly pouze žoldáky bojujícími pro peníze a moc. Mnohdy se navíc neuvádí, a proto je dobré to připomenout, že VRS a JNA byly dvě odlišné armády. Jejich vliv a činy nelze v žádném případě zaměňovat.

Podle Johna Muellera není pravda ani to, že se všichni vojáci chtěli podílet na etnických čistkách východní Bosny. Nasvědčuje tomu fakt, že většina příslušníků JNA odmítla v zahraničí bojovat²⁴, a rovněž četná svědectví místních obyvatel, kteří doznali, že museli čistkám napomáhat, jinak by sami byli zabiti.²⁵ Podle něj tedy síla a efektivita tohoto procesu netkvěla v etnické nenávisti, ale ve vzájemném strachu z represí. Etnická nenávist byla spíše vyprovokovaným ospravedlněním.

Údolí Driny bylo pro srbské ambice ze strategických důvodů klíčové a stalo se tedy prvním z cílů. Muslimští představitelé z oblasti Srebrenice utekli, a tak zde jediným vlivným zůstal Naser Orić. Ten všechny utečence odsoudil jako zrádce Bosny, začal plenit okolní srbské vesnice a rozšiřovat oblast, kterou ovládal.

2.3 Srebrenická enkláva

Dne 18. dubna byla samotná liduprázdná Srebrenice bez odporu obsazena; z prosperujícího města na město duchů se proměnila ještě před vstupem vojsk.²⁶ Během léta roku 1992 útočil zmíněný Naser Orić především na pravoslavné svátky, kdy byli obyvatelé vesnic nejméně pozorní. Jeho způsoby si v ničem nezadaly se způsoby bosenskosrbských paramilitárních jednotek. Takto bylo vyrabováno přes padesát srbských vesnic. Zdaleka nejbrutálnějšími skupinami Muslimů, kteří se na etnických čistkách

---

²¹ DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A 'safe' area* [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 98–100.

²² MUELLER, J. *The Banality of 'Ethnic War': Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>.

²³ Vojska Republike srpske (čes. Vojska Republiky srbské)

²⁴ MUELLER, J. *The Banality of 'Ethnic War': Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>. Str. 8.

²⁵ Tamtéž, s. 3.

²⁶ IBIŠEVIĆ, B. *Srebrenica (1987–1992)*. [S.n.]: Amsterdam, 1999. Str. 211–212.

podíleli, byli prostí vesničané, takzvaní torbari. Ti se při honbě za potravou neštíteli ani těch nejnehumánnějších technik vyvražďování a mučení. Srbové, kteří se již nezmohli na obranu, odpovídali na útoky bombardováním.²⁷ Zvěrstva páchaná pod Orićovým vedením byla Srby pro budoucí použití velmi dobře zdokumentována.²⁸

První konvoje UNHCR pronikly do enklávy až v listopadu a prosinci roku 1992.²⁹ S dovezenou humanitární pomocí však kupčila skupina okolo Nasera Oriće, a proto se dostala především k Muslimům. Srebreničtí představitelé záměrně nadsazovali počty lidí, kteří v enklávě žili, aby pomoci dostávali co nejvíce.³⁰ Vrcholem bojových operací Orićových jednotek bylo vyplenění srbské vesnice Kravica přesně v den pravoslavných Vánoc, tedy 7. ledna 1993.³¹ V této době se enkláva rozkládala na zhruba 900 km². Srbové ovládali už jen Bratunac a Skelani. Za první rok války odešlo z regionu zhruba 45 % srbského obyvatelstva a při Orićových ofenzívách zemřelo něco přes tisíc srbských civilistů. U Srbů, kteří v oblasti zůstali, vzrůstala frustrace z nemožnosti vlastní obrany a spirála nenávisti dále posilovala.³²

V březnu až červnu roku 1993 plánoval Mladić zahájení vojenské ofenzivy s cílem prostor znovu dobýt. Na vlastní pěst proto do Srebrenice přijel Philippe Morillon, v této době velitel jednotek OSN v Bosně, který se snažil stabilizovat situaci a zachránit tak mírový plán, dnes známý jako Vance–Owenův,³³ a pád srebrenické enklávy. Orić pak Morillonovi nedovolil odjet, jelikož se bál, že by enklávu po jeho odjezdu začali Srbové odstřelovat. VRS však prohlásila, že dokud Morillon neodjede, nevpustí do enklávy konvoje UNHCR. Dne 26. března se Morillon sešel se Slobodanem Miloševićem a Ratkem Mladićem a domluvil s nimi příměří, dopravu pomoci a odchod uprchlíků, kteří odevzdají

---

²⁷ DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A ‚safe‘ area* [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 125–127

²⁸ ĐOKIĆ, D. *United Nations Official Document A/48/177* [online]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/48/177

²⁹ United Nations High Commissioner for Refugees (čes. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)

³⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 111.

³¹ *Judgement of Naser Orić*. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/oric/tjug/en/ori-jud060630e.pdf> CASE IT-03-68-T

³² DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A ‚safe‘ area* [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 133–138.

³³ Vance–Owenův plán byl návrh speciálního vyslance OSN pro Jugoslávii, Cyruse Vance, a zástupce Evropské komise, Davida Owena, válčícím stranám. Jeho součástí bylo rozdělení BaH do deseti polo-autonomních regionů, které by získaly podporu OSN. Strany se však nedokázaly shodnout na hranicích těchto regionů, a proto nebyl plán přijat.

zbraně. Sarajevská vláda ovšem využívala utrpení civilistů jako zdroje dalšího tlaku na OSN a masové evakuaci i průjezdu kamionů s humanitární pomocí proto bránila.³⁴ I sarajevská vláda tedy může být považována za viníka masakru.

Milošević mezitím navrhl zastavení útoků, protože v Srbsku se začaly projevovat mezinárodní sankce. Chtěl dokonce do Srebrenice vpustit mezinárodní pozorovatele, ale Mladić odmítl. Nedbajíc Miloševićova návrhu se tedy VRS rozhodla Srebrenici obsadit. Útok však odrazil Naser Orić se skupinou svých mužů. Rada bezpečnosti mezitím 16. dubna roku 1993 prohlásila Srebrenici první bezpečnou zónou.³⁵

2.4 Bezpečná zóna

S ideou bezpečných zón přišel již v roce 1992 Cornelio Sommaruga, prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže.³⁶ Všechny státy ji však tehdy odmítly. Když pak na jaře následujícího roku poprvé čelila Srebrenica bezprostřednímu nebezpečí pádu, západní představitelé o bezpečných zónách začaly uvažovat, nicméně nikdo se nechtěl podílet na jejich realizaci vysláním vojáků svých zemí. V Radě bezpečnosti se hájení zón ujal nejdříve Rakušan Alois Mock a následně nizozemský ministr obrany Joris Voorhoeve. Nikdo však stále nechtěl být zavlčen do války.³⁷

Když nakonec byla bezpečná zóna Srebrenica v dubnu narychlo vyhlášena, její fungování bylo popsáno maximálně vágně a kanadské jednotky UNPROFOR,³⁸ které měly zónu bránit, nesměly prakticky nic reálného udělat. Jejich úkolem bylo bránit zónu bez použití zbraní. UNPROFOR mělo také za úkol demilitarizaci zóny, která však neměla definované hranice.³⁹ Kanadčané navíc neměli dostatek jednotek, aby ji mohli provést. Demilitarizovali tedy pouze město a ozbrojené Orićovy jednotky se jednoduše přesunuly mimo něj.

V návaznosti na neúspěšnou demilitarizaci se Srbové odmítli z oblasti stáhnout a mezinárodní pozornost mezitím zabraly chovatsko-muslimské spory. Srbové i Muslimové si v tomto momentu začali opět dělat, co chtěli. Státy OSN sice formálně protestovaly –

---

³⁴ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 112–124.

³⁵ United Nations' Resolution 819 (1993) [online]. Dostupné z: <http://www.nato.int/ifor/un/u930416a.htm>

³⁶ BAUMANN, R. F. *Armed Peacekeepers of Bosnia*. Combat Studies Institute Press [online]. Dostupné z: http://usacac.army.mil/cac2/cgsc/carl/download/csipubs/baumann_bosnia.pdf. S. 44

³⁷ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 131–135.

³⁸ United Nations Protection Force – mírová mise OSN ve válce v bývalé Jugoslávii

³⁹ United Nations' Resolution 819 (1993) [online]. Dostupné z: <http://www.nato.int/ifor/un/u930416a.htm>

nutno říct, že pouze proti počínání Srbů –, ale odmítaly problém jakkoliv vyřešit.⁴⁰ Uzavření obyvatel v enklávě navíc zapříčinilo růst napětí.⁴¹

Jediný stát, který byl od počátku působení jejich mandátu ochotný kanadskou posádku vystřídat, bylo Nizozemsko. Bosenští Srbové však drželi nizozemské jednotky v šachu. Jednotky měly spočítané, kolik je v enklávě paliva a zásob jídla a vpouštěli podle toho dovnitř zásobovací konvoje. Skupina okolo Nasera Oriće navíc dovezené jídlo stále shromažďovala a kupčila s ním. Přístup k němu měli tedy pouze lidé, kteří byli schopni zaplatit. VRS držela celou enklávu v podstatě jako rukojmí a když jim Západ vyhrožoval sankcemi, měli se čím účinně bránit.⁴²

Jelikož jednotky UNPROFOR nebyly schopné oblast demilitarizovat, podnikaly muslimské milice vpády na srbské území. Enkláva se tak místo demilitarizované zóny stala spíše hnízdem muslimských jednotek. Orićovy síly navíc často po Srbech pálily zpoza nizozemských pozic, aby je tak vtáhly do vzájemného konfliktu. Nizozemcům bránily v pohybu a hlídání území.⁴³

2.5 Blížící se kolaps

V krizové situaci ledna roku 1995 se stal novým velitelem sil UNPROFOR v BaH Rupert Smith.⁴⁴ Ten tušil, že Srbové cítí růst moci svých nepřátel a chystají se válku jednou pro vždy ukončit. Pro pravdivost jeho odhadu hovoří fakt, že muslimské jednotky díky podpoře USA sílily a srbské naopak slábly kvůli sankcím. Státy však stále odmítaly riskovat ztráty životů svých vojáků a neměly tak možnost vyvíjet na Srby tlak. Smithovým hlavním ideovým oponentem byl jeho přímý nadřízený, Bernard Janvier, který viděl, že konflikt není tak černobílý, jak se snaží Západ sám sobě i lidem vsugerovat.⁴⁵

Janvier navrhl stáhnout jednotky do střední Bosny, proti čemuž se postavily USA a Nizozemsko. USA nechtěly ustupovat pro ně jasnému agresorovi, tj. Srbům, ale přitom

---

⁴⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 140, 143–148.

⁴¹ THAROOR, Sh. *Should UN peacekeeping go 'back to basics'?* Survival: Global Politics and Strategy. Volume 37, Issue 4 [online]. Routledge: London, 1995. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339508442815>. Str. 52–64.

⁴² IRWIN, R. *"Convoy Terror" Alleged in Srebrenica*. Institute for War & Peace Reporting [online]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/convoy-terror-alleged-srebrenica>. Také HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 161–164.

⁴³ O'SHEA, B. *Perception and Reality in the Modern Yugoslav Conflict* [E-book]. Frank Cass Publishers: London, 2005. ISBN 9780203002988.

⁴⁴ The London Gazette of Monday, 23rd January 1995 [online]. Dostupné z: <https://www.thegazette.co.uk/London/issue/53933/supplement/963>

⁴⁵ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 177–187.

odmítaly vyslat do Bosny vlastní jednotky. V této situaci Srbové opět začali s dělostřeleckými útoky, načež NATO začala letecky bombardovat jejich pozice. Srbové však vzali rukojmí, které přivázali na cíle leteckých útoků NATO, čímž měl Západ znovu svázané ruce.⁴⁶

Robertu Frasurevi, který byl členem kontaktní skupiny pěti států, jež měla zajišťovat dialog s Jugoslávií, se v květnu dokonce podařilo získat souhlas Miloševiče s uznáním samostatnosti BaH. Tato skutečnost však byla smetena pod koberec a nezískala téměř žádnou publicitu. Frasure cítil, že Miloševiče tlak sankcí nutí ustupovat, neměl mu však co nabídnout. USA stále odmítaly kooperovat.⁴⁷

V rozhovorech se pokoušel pokračovat i zvláštní zmocněnec OSN pro bývalou Jugoslávii, Carl Bildt, od kterého si hodně slibovala Evropská unie. Pro Miloševiče však jednání skončila s Frasurem. Mluvčí VRS, Milan Milutinović, prohlásil, že neodzbrojila-li OSN Muslimy, v důsledku čehož mohou podnikat vpády z bezpečné zóny,⁴⁸ není nestranná, a Srbové tak mají právo zaútočit.⁴⁹

2.6 Útok na Srebrenici

Jednotky UNPROFOR umístěné v enklávě si nevšimly, že se během rozhovorů část VRS postupně přesunula směrem k bezpečné zóně. Podle Jana Honiga a Norberta Botha se jim díky zkostnatělosti a vachrlatosti celého systému UNPROFOR podařilo držet většinu důležitých představitelů v přesvědčení, že enklávu nechtějí zabrat celou, ale pouze její část.⁵⁰ Většina autorů nepochybuje o tom, že Srbové měli v plánu dobýt celou enklávu již od počátku.

Naser Orić i se zbytkem muslimských velitelů odešel už v dubnu, údajně aby se zúčastnil velitelského výcviku v Zenici. Například Ibran Mustafić si však myslí, že jej odvolala sarajevská vláda, aby mohla následně pád Srebrenice připisovat jeho

---

⁴⁶ ENGELBERG, S., MITCHELL, A. Conflict in the Balkans: The American Policy; A Seesaw Week for US Policy in the Balkans. The New York Times [online]. 5. 6. 1995 Dostupné z:

<http://www.nytimes.com/1995/06/05/world/conflict-balkans-american-policy-seesaw-week-for-us-policy-balkans.html>

⁴⁷ GLENNY, M. *Washington Will Miss Skilled Envoy Whose Bosnia Mission was Repudiated*. The Times: London, 21 August 1995.

⁴⁸ KINZER, S. *Bosnian Muslim Troops Evade U.N. Force to Raid Serb Village*. The New York Times [online]. 27. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1995/06/27/world/bosnian-muslim-troops-evade-un-force-to-raid-serb-village.html>

⁴⁹ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 208–211.

⁵⁰ Tamtéž, s. 213.

nepřítomnosti.⁵¹ Případná obrana tak závisela na jednotkách UNPROFOR, jejichž nejdůležitějším úkolem bylo neriskovat vlastní životy, a místních vojácích bez rozhodného vedení. Obě entity navíc věřily, že se o obranu postará právě ta druhá.⁵²

2.6.1 Dny 6. až 8. července – střety před obsazením enklávy

Do Srebrenice vyslaní vojáci byli výsadkáři trénovaní na to, aby byli v boji co nejméně vidět a aby byli neustále v pohybu. Světle modré přilby, které museli v enklávě nosit, bílou barvou natřené obrněné transportéry (dále jen OT), kterými jezdili, a pozorovací věže umístěné na co nejviditelnějších místech tak pro ně byly spíše vtípem než vojenským vybavením. Vojáci byli velmi snadnými cíli a ve spojení s nedostatkem paliva, jehož dodávky Srbové blokovali, byli ve svém úkolu skoro nepoužitelní.⁵³

Dne 6. července začali bosenští Srbové s dělostřeleckou palbou směrem od pozorovatelského stanoviště (dále jen PS) Foxtrot a z Bratunce. Samotný Foxtrot byl pod občasnou palbou, bosenští Srbové si však dávali pozor, aby nikoho z posádky PS nezabili nebo nezranili.⁵⁴

Následujícího dne chtěl podplukovník Thomas Karremans, velitel srebrenického Dutchbatu,⁵⁵ vyjednávat. Nepochyboval, že se jedná pouze o provokaci a utišení bojů ho v jeho přesvědčení ještě utvrdilo. Carl Bildt navíc v této době opět jednal s Miloševićem o uznání BaH a možném příměří, a tak nikdo na Západě nechtěl riskovat, že se jednání pokazí kvůli použití síly k obraně PS.⁵⁶

Namísto obrany tedy posádka PS Foxtrot dostala v sobotu 8. července povel k opuštění svého stanoviště. Bosenskosrbské jednotky PS zabraly a vojákům povolily odjet v OT. Po cestě do Srebrenice však bylo vozidlo napadeno muslimským sedlákem, který po něm hodil ruční granát. Jeden voják byl zraněn a svým zraněním později podlehl. Muslimové už dříve Nizozemce varovali, že opustí-li svá stanoviště, zaútočí na ně, jelikož vojáci UNPROFOR byli tím jediným, co je oddělovalo od postupujících Srbů a

---

⁵¹ MUSTAFIĆ, I. *Planirani haos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 354.

⁵² ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 8.

⁵³ Tamtéž, s. 5. Také: BARTROP, P. R. LEONARD, S. *Modern Genocide: The Definitive Resource and Document Collection*. ABC-Clio: Santa Barbara, 2014. ISBN 978-1610693639. Str. 367.

⁵⁴ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 32.

⁵⁵ Označení nizozemských jednotek UNPROFOR v Bosně.

⁵⁶ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 33.

poskytovalo jim tak alespoň svou existenci ochranu.⁵⁷ Tento incident poukázal na to, jakou strategii pro obranu enklávy zvolil nástupce Nasera Oriće, Ramiz Bećirović; nebránit se a donutit tak k obraně státy OSN.⁵⁸

2.6.2 Dny 9. a 10. července – nedorozumění velení a první pokus vstoupit do města

Jednotky UNPROFOR ve Srebrenici si byly vědomy, že se Muslimové stále mají čím bránit, jelikož demilitarizace neproběhla důsledně a dokonce sem byly leteckou cestou dopravovány nové zbraně.⁵⁹

V neděli bosenští Srbové zaměřili a obsadili PS Kilo a Sierra na jihu⁶⁰ a PS Mike na severu enklávy a již podruhé tak byly splněny podmínky pro použití CAS.⁶¹ Groenovi nadřízení, Karremans i zástupce velitele Robert Franken, však byli stále proti tomuto řešení. Vznikl ale plán postavit na přístupových cestách silniční zátarasy, které kdyby byly prolomeny, byla by použita letecká podpora. S plánem souhlasil Jasuši Akaši, zvláštní představitel OSN pro bývalou Jugoslávii, i Janvier.⁶²

Ve složitých strukturách velení došlo k zásadnímu nedorozumění – Karremans i Groen nad ránem očekávali již nepodmíněný letecký útok, ten byl však ve skutečnosti podmíněn přímým napadením nizozemských jednotek armádou RS. Muslimské jednotky už měly povolení vzít si zpět své zbraně, ale neučinily tak. Myslely si totiž, že by se je pak UNPROFOR rozhodlo nebránit.⁶³

Nad ránem skupina Muslimů přepadla srbské jednotky, které útok nečekaly, a zatlačila je o kus zpět. Nizozemci mezitím stavěli domluvené silniční zátarasy, z nichž jeden byl napaden. Nizozemci si však nebyli jistí, odkud střela přiletěla, a tak nevěděli, jestli tím byla splněna podmínka přímého napadení ze strany VRS. Letecká podpora byla dle dohody ve vzduchu, ale čekala na přesné cíle, které z důvodu zmíněného nedorozumění

---

⁵⁷ *Timeline: Siege of Srebrenica*. BBC News [online]. 9. 6. 2005. Dostupné z:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/675945.stm>. Také: ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 31–38.

⁵⁸ GORIN, J. *Chapter 6 The Fall of Srebrenica: 6 to 11 July 1995*. Netherlands Institute for War Documentation [online]. Dostupné z: http://www.juliagorin.com/images/niod/p3_c06_s008_b02.html. Také: ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 74.

⁵⁹ *Judgement of Radislav Krstić*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e-1.htm>

⁶⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 37.

⁶¹ Zkratka pro Close Air Support, lehkou leteckou podporu.

⁶² ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 79–85.

⁶³ Tamtéž, s. 83–88, 91.

nepřicházely. Janvierovi s Akašim mezitím došlo, že se je Muslimové snaží vmanévrovat do konfliktu.

Obyvatelé Srebrenice v pondělí 10. července objevili sklad plný humanitární pomoci a potvrdily se jim tak předtuchy, že jejich představitelé pomoc zabavovali a přeprodávali ji.⁶⁴ Odpoledne pokračovaly dělostřelecké útoky a muslimské jednotky, které se jim neměly jak bránit, opustily své ráno dobyté pozice. Ve městě propukla anarchie a Muslimové stříleli po Nizozemcích kdykoliv, kdy se jim zezdalo, že ustupují.⁶⁵

Po šesté hodině večer začala VRS sestupovat do města, Nizozemci dostali příkaz střílet vojákům nad hlavy, jednotky však postupovaly dál. Požadavek na CAS byl opět opožděn.⁶⁶ Byl potvrzen až po čtyřech hodinách, kdy však již došlo k zastavení bojů a útok tak zdánlivě nebyl potřeba. Letecká podpora byla přesunuta na ráno a podmíněna použitím tanků proti Nizozemcům, o kteréžto podmínce se však nikdo v enklávě opět nedozvěděl. Civilisté se začali stahovat do areálu UN v Potočarech, muslimští vojáci pak začali plánovat útek do Tuzly.⁶⁷

2.6.3 Dne 11. července – další pochybení a opuštění města

V úterý ráno všichni v enklávě očekávali letecké útoky, ty však z důvodu nedorozumění opět nepřišly. Franken několikrát zažádal o leteckou podporu, načež se dozvěděl, že jeho žádost byla na špatném formuláři, a proto se požadavek do Sarajeva dostal až kolem jedenácté hodiny. Tolik k funkčnosti byrokracie OSN. V poledne bylo povoleno první použití CAS. Bojeschopní Muslimové se začali stahovat do vesnice Šušnjari, kde chystali obranu. Ostatní proudili do Potočar. Ve dvě hodiny odpoledne byla Srebrenica téměř liduprázdná, Muslimové i Nizozemci odmítli bojovat, když nebojovali ti druzí. Lidé se tísnili na základnách OSN na kraji Srebrenice a v Potočarech.⁶⁸

Ve čtvrt na tři odpoledne zakázali Srbové rádiem odchod civilistů do Potočar. Nedlouho poté nad Srebrenicí přiletěla první letadla CAS.⁶⁹ Byla pouze dvě, shodila na

---

⁶⁴ ANDREAS, P. *Blue helmets and black markets: the business of survival in the siege of Sarajevo* [online]. Cornell University Press: Ithaca, 2008 Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10457549>. Str.142–143.

⁶⁵ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 112–113.

⁶⁶ AICG *call to indict General Janvier*. The Bosnian Institute [online]. 1997 Dostupné z: <http://www.bosnia.org.uk/bosrep/novdec97/indict.cfm>

⁶⁷ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 117, 121–133.

⁶⁸ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 137–155.

⁶⁹ *NATO Document: NATO Aircraft Provide Air Support in the Srebrenica Area* [online]. 11. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/pr/1995/p95-068.htm>

dva srbské tanky kouřové granáty a odletěla. Na další dvě letadla, která přiletěla později, Srbové začali střílet a pohrozili, že jestli zaútočí, zabijí rukojmí a začnou ostřelovat základnu v Potočarech. Rozčarované obyvatelstvo prchalo a kapitán Groen rozprostřel celým konvojem třinácti tisíc lidí bílá vozidla OSN, aby žádnou jeho část nemohli Srbové ostřelovat. Po čtvrté hodině byla obsazena Srebrenice i s tamějším areálem OSN.⁷⁰

Mladić vjel do Srebrenice a zamířil na Potočari, kde se údajně tísnilo okolo dvaceti tisíc lidí. Jen pět tisíc z nich mohli Nizozemci pustit do areálu OSN. Večer se dvakrát setkal Mladić s Karremansem v Bratunci a nadiktoval mu, jak bude probíhat evakuace. Jednotky odevzdají zbraně, CAS už nebude použito a on bude s válečnými zajatci zacházet podle Ženevských konvencí. Nezapomínejme, že se jedná pouze o výpovědi účastníků a reálný průběh jednání tak mohl být odlišný. Mezitím se ze Šušnjar vydalo zhruba deset až patnáct tisíc lidí na cestu do Tuzly, protože uznali obranu za bezpředmětnou. Cesta však musela být odminována a lidé museli jít v řadě za sebou. Nejdůležitější představitelé a ozbrojení vojáci šli podle výpovědí v Rohdeho knize vpředu, ti ostatní vzadu a byli tak do budoucna snadným terčem a obětí.⁷¹

2.7 Srebrenický masakr

2.7.1 Dny 12. a 13. července – deportace

Mladić při dalším setkání s představiteli enklávy slíbil, že odevzdají-li zbraně, nic se jim nestane a budou evakuováni. Část jednotek VRS se mezitím vypravila na Žepu, další z cílů poslední srbské ofenzívy. Muži, kteří se vydali na pochod ze Šušnjar, byli na cestě do Tuzly. Bosenskosrbské jednotky odpoledne dovezly chléb a vodu a celou scénu si pro mediální využití natočily. Mladić se po příjezdu do areálu vojáky OSN vůbec nezabýval. Pak začaly být plněny první autobusy, mnozí Muslimové se do nich hrnuli sami.⁷²

---

⁷⁰ *Timeline: Siege of Srebrenica*. BBC News [online]. 17. 5. 2012. Dostupné z:

<http://www.nato.int/docu/pr/1995/p95-068.htm><http://www.bbc.com/news/world-europe-18101028>

⁷¹ ŠARIĆ, V. *Court Hears of Mladic Rage at Bratunac*. Institute for War & Peace Reporting [online]. 29. 10. 2010. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/court-hears-mladic-rage-bratunac>. Také: ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 166–180.

⁷² ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 183–205.

Nadporučík Eelco Koster, jenž údajně pořídil fotografie mrtvých muslimských těl, které prý později nizozemské Ministerstvo obrany „omylem“ zničilo,⁷³ se snažil do každého autobusu dostat vojáka UNPROFOR. Evakuace probíhala rychlostí, kterou jednotky Dutchbat nestíhaly. Když dorazily první autobusy do Kladanje, tedy na hranici mezi srbským a muslimským územím a zároveň domluvené místo předání, sarajevská vláda uprchlíky odvezla před velitelství OSN pro severovýchodní oblast, kde je ponechala. Nepovažovala je za starost svou, nýbrž starost OSN.⁷⁴

Konvoje pokračovaly od ranních hodin následujícího dne. V Nové Kasabě bylo podle svědectví nizozemského vojáka spatřeno popravování mužů na fotbalovém hřišti. V enklávě působily paramilitární jednotky včetně elitní jednotky VRS nazývané Vukovi sa Drine⁷⁵ (čes. Drinští vlci; známá pod označením Zvornická brigáda).⁷⁶ Kolem sedmé hodiny večer byla enkláva již téměř etnicky vyčištěná.⁷⁷

2.7.2 Dny 14. až 16. července – dozvuk

V noci na pátek 14. července a ráno byli prý někteří zajatci svázeni k popravě až na sever od Zvorniku do tělocvičny v Grbavách. Odpoledne měla oficiálně začít těžká technika, bagry a nákladáky, pracovat na odklizení mrtvol a ničení důkazů. Například David Rohde považuje za podezřelé, že by již silně oslabená bosenskosrbská armáda zvládla zajistit dostatek techniky a paliva k tak rozsáhlé operaci, jako je zničení důkazů po popravě oficiálně uváděných osmi tisíc lidí. Zpochybňuje tedy, že by se taková operace mohla odehrát. Ani skutečnost, že by takovou akci zvládli bosenští Srbové během několika dnů a bez toho, aby je zpozorovalo MS využitím leteckých snímků, není příliš důvěryhodná. Přední část průvodu směřujícího na Tuzlu byla mezitím napadena bosenskosrbskou skupinou v čele se synem jednoho z generálů VRS, který se po odražení útoku stal cenným rukojmím. Skupina Muslimů díky tomu mohla projít další frontou.⁷⁸

---

⁷³ Tamtéž, s. 380. Také RISTIĆ, M. *Mladić's Trial: Mass Execution Survivor Testified*. Balkan Insight [online]. 20. 7. 2012. Dostupné z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/mladic-trial-mass-execution-survivor-testified>.

⁷⁴ Tamtéž, s. 205–213.

⁷⁵ *Indictment of Vujadin Popović*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. 26. 3. 2002. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/popovic_old/ind/en/pop-ii020326e.htm

⁷⁶ *Case Information Sheet on Radisav Krstić*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/krstic/cis/en/cis_krstic_en.pdf. Také ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 242–267.

⁷⁷ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 70.

⁷⁸ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 286–291.

V Potočarech už zbyli jenom vojáci UNPROFOR a zaměstnanci OSN, a VRS tam tak vpustila zadržované konvoje s jídlem a humanitární pomocí. Palivo však Nizozemci přenechali Srbům na evakuaci.⁷⁹

V sobotu 15. července se v Bělehradě sešli Mladić a Milošević s Carlem Bildtem a Rupertem Smithem a Srbové slíbili propustit Nizozemce 21. července. Do té doby byli Nizozemci v podstatě rukojmími. Srbští představitelé také slíbili, že poskytnou Červenému kříži přístup k zajatcům, což se však nestalo.⁸⁰

David Rohde tvrdí, že všichni přeživší, včetně řidičů autobusů, museli být zároveň i viní, aby u soudu nevyprávěli. V neděli dostala část nizozemské posádky povolení k odjezdu. Prchající muži ze Šušnjar prorazili díky pomoci Namera Oriće, který zaútočil na srbskou linii z druhé strany, poslední frontu. Sarajevská vláda pomoci odmítla, Orić operoval pouze s dobrovolníky.⁸¹ Následujícího dne bylo Robertu Frankenovi a Nesibu Mandžićovi, zástupci Muslimů, řečeno, aby podepsali dokument, kde se mimo jiné psalo, že evakuace proběhla korektně, „*podle Ženevských konvencí a mezinárodního práva.*“ Franken však před podpisem ručně připsal větu: „*Pouze co se týče konvoju skutečně doprovázených jednotkami OSN.*“⁸²

2.8 Závěrem

Z historického nástinu je zřejmé, že situace nebyla v žádném případě jednoduchá a že vina leží na všech stranách konfliktu. O určení míry viny tato práce není; v kapitole věnující se rozboru textů se však vždy pokusím rozebrat, popsat a odůvodnit rozdíly v její rozdílné percepci a interpretaci. Otázky, zdali byla Srebrenica obětována, z jakého důvodu se Naser Orić do enklávy nevrátil nebo proč by se Srbové pustili do tak zbytečně krvavého počínání, které bylo navíc strategicky neopodstatněné, už asi nebudou nikdy osvětleny. Každá ze stran pečlivě stráží pro ni nebezpečnou část pravdy, která je pro zodpovězení těchto otázek potřebná.

Ať to však bylo jakkoliv, jednání Západu stále dokola dokazovalo, že nemá chuť ani vůli čemukoliv bránit. Chorvaté provedli v srpnu s podporou a dozorem amerických

---

⁷⁹ *Hearing before the Subcommittee of International Operations and Human Rights* [online]. 31. 3. 1998. Dostupné z: http://commdocs.house.gov/committees/intlrel/hfa49268.000/hfa49268_0f.htm

⁸⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 72–73.

⁸¹ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 308–313.

⁸² *Judgement of Vidoje Blagojević and Dragan Jokić*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/blagojevic_jokic/tjug/en/bla-050117e.pdf. Str. 76

generálů operaci bouře, která se stala největší etnickou čistkou za celou válku v bývalé Jugoslávii.⁸³ Příznačné je, že se o této operaci v západních médiích nepsalo, přestože s ohledem na počet vyhnaných osob vysoce převyšovala Srebrenický masakr a blížila se jí i nehumánností. Zásluha na podpisu Daytonské dohody se sice často připisuje USA, ty však pro něj udělaly ze všech nejméně. Počkaly, než se problém vyřeší sám. Až poté přišly s dohodou, jejíž podpis umožnily vzájemné čistky a masakry – přesně ty masakry, které USA celou dobu odsuzovaly. Ač pouze slovně. Spojené státy po celou dobu konfliktu odmítaly vyslat do oblasti své vojáky a velmi vehementně negovaly všechny předchozí plány, které by mohly válku ukončit dříve. Regiony bývalé Jugoslávie se tedy etnicky homogenizovaly, Spojené státy to odsoudily, přestože předtím nebyly ochotny s tím cokoli udělat, načež přišli s Daytonskou dohodou.

Srebrenický masakr byl prvním válečným zločinem po druhé světové válce na evropské půdě, který byl Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY) označen jako genocida.⁸⁴ Samotný termín genocida se kvůli vágnosti své definice stal především politickým termínem. Diskuze, zda je nějaký zločin genocidou či „pouze“ etnickou čistkou, je dle mého názoru bezpředmětná.

Ve spleťtém konfliktu, kde se Muslimové i Srbové cítili nevinnou obětí⁸⁵ a kde se složky MS navzájem obviňovaly a svou vlastní vinu se snažily co nejvíce rozmazat, je nemožné pouštět se do konspirací, o které se pokouší některé knihy analyzované v následující kapitole. „Válečná mlha“ zde neumožňuje konkrétní interpretace a pokusy o ně mnohdy spíše dokládají tendenčnost jejich autorů. V jakém vztahu k masakru byl Milošević, jaké množství vojáků příkazy vykonávalo ze strachu o svůj vlastní život,⁸⁶ jestli (a pokud ano, tak proč) byla etnická homogenizace enklávy provedena tak brutálně,⁸⁷ jak se udává, jestli byla samoučelná či byla součástí vojenské strategie,⁸⁸ o tom můžeme pouze polemizovat.

---

⁸³ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 332–333.

⁸⁴ *Bridging the Gap in Srebrenica, Bosnia and Herzegovina*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/10168>

⁸⁵ Například JANSEN, S. *The Violence of Memories. Local narratives of the past after ethnic cleansing in Croatia*. *Rethinking History* 6:1 (2002). Str. 77.

⁸⁶ Tamtéž, s. 85. Také: ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 266.

⁸⁷ Srov. MUELLER, J. *The Banality of „Ethnic War“: Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>.

⁸⁸ Srov. ŽÍLA, O. *Válečný konflikt v Bosně a Hercegovině a fenomén etnických čistek*. Soudobé dějiny. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Praha, 2014. Roč. 21, č. 3 (2014). Str. 279–314.

Velký prostor pro dezinterpretaci nabízí silně vštěpené selektivní vnímání,⁸⁹ uměle pěstované vzájemné fobie, Západem účelově vybraná svědectví a nepoměr množství dokumentů svědčících proti Srbům oproti dokumentům o zločinech Muslimů, případně i Chorvatů.⁹⁰ Zde si dovolím parafrázovat Davida Campbella a navázat na něj: Výklad historie není historie, ale výklad. Z některých historických událostí lze vytvořit i výklad znamenající opak, samotný historický fakt v sobě ovšem nemá obsaženy budoucí interpretace. Čím omezenější jsme na jeden z výkladů, tím dále jsme od popsání reality.⁹¹

---

⁸⁹ Např. JANSEN, S. *The Violence of Memories. Local narratives of the past after ethnic cleansing in Croatia*. *Rethinking History* 6:1 (2002). Str. 77–94.

⁹⁰ ŽÍLA, O. *Válečný konflikt v Bosně a Hercegovině a fenomén etnických čistek*. *Soudobé dějiny*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Praha, 2014. Roč. 21, č. 3 (2014). Str. 279–314.

⁹¹ CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 34–36.

3 Představení interpretací

Po nártu historických faktů a nastínění úskalí interpretace můžeme začít s diskuzí textů, které se Srebrenickému masakru věnují. Jak už bylo zmíněno, texty byly pro tuto práci vybírány tak, aby pokryly co nejširší spektrum možných interpretací. Je dobré si neustále všímat, do jaké míry lze výklad historie ohýbat bez toho, aby přestal být uvěřitelný. Právě naopak: ty nejtendenčnější příběhy by mohly problematiku neznalého čitatele strhnout ze všech nejvíc svou jednoduchostí. Vágnost formulací a nedostatek historických podkladů bývají tou nejlepší živnou půdou pro nárůst utilitárně vyvolaného etnického napětí.

Jako první se budu věnovat právě textům, které jsou názorově nejvypjatější. Poté prodiskutuji texty, které sice nejsou tolik vyhraněné, nicméně přesto (a právě proto) nabízejí cenný vhled. V kapitole páté pak nabízím podrobné analýzy jednotlivých úseků a dvou celých knih, abych poukázal na to, do jaké míry jsou autoři schopní posouvat realitu ve prospěch svého názoru.

3.1 Viktimizace Muslimů

Nejprve rozeberme pohled čistě promuslimský. Jako modelový příklad může posloužit kniha *Postcards from the Grave* Emira Suljagiće, jenž ve Srebrenici pracoval jako tlumočnick pro OSN. Celá kniha je odsouzením srbských zločinů a masakrů, ale obdobné akty ze strany Muslimů zmiňovány nejsou. To je pro takto zaměřené publikace typické. Tak například nechvalně známé vyplenění srbské vesnice Kravica na pravoslavné Vánoce roku 1993 není považováno za brutální akt, nýbrž za oprávněnou odplatu.⁹² Loupeživé vpády Muslimů do srbských vesnic byly pouze nutným a nenásilným zdrojem potravy a Oričovy jednotky, které tyto loupící civilisty doprovázely, autor nazývá „military escort“, tj. „vojenský doprovod“⁹³ nebo „groups of young men“, ⁹⁴ tj. „skupiny mladých mužů“. Takovýto způsob narace naprosto přesně odráží čistě promuslimský pohled na konflikt.

Například Ibran Mustafić, autor knihy *Planirani kaos a srebrenický politik*, se velmi kontroverzně staví k Naseru Oričovi. Byl podle něj sice kriminálníkem, který okolo sebe

---

⁹² SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 91–93.

⁹³ Tamtéž, s. 41.

⁹⁴ Tamtéž, s. 15.

seskupil skupinu lupičů a vrahů, kteří nadále pod jeho vedením svou činnost rozvíjeli,⁹⁵ hájil jej však a dokonce se snažil jej zbavovat prokázané viny z účasti na zmíněných přepadeních a loupežích.⁹⁶ Mustafić se však od většiny takto zaměřených autorů liší svou kritikou i muslimských organizací. Jelikož byla totiž srebrenická mafie v dubnu z enklávy letecky evakuována, připsal Mustafić část viny na genocidě i jí.⁹⁷

Často jsou zveličovány počty muslimských obětí, nebo jsou minimálně nekriticky přijímána oficiálně udávaná čísla. Tak například podle Suljagiće bylo obětí Srebrenického masakru kolem deseti tisíc.⁹⁸

Kromě silně protisrbské narace lze však v těchto pracích snadno pozorovat i druhou, protichůdnou linii. Suljagić totiž často zmiňuje zkorumpovanost muslimského vedení ve Srebrenici a přirovnává ji ke gulagu – prý i tam měli lidé více jídla.⁹⁹ Jídlo z humanitárních konvojů totiž podle jeho svědectví přeprodávalo srebrenické vedení v čele s Naserem Orićem, které si velkou část z něj nechávalo pro sebe. Důkazem pak bylo objevení skladů plných jídla pár dní před pádem města.¹⁰⁰

Podobně i Mustafić kromě apriorní negace Srbů kritizuje i sarajevskou vládu, která podle něj vytvořila jakýsi privátní stát pro finanční obohacení úzkého kruhu nejvyšších představitelů v čele s nedotknutelným Alijou Izetbegovićem.¹⁰¹ Tato vláda prý byla jedním z viníků genocidy, jelikož podle autora Srebrenici nejprve izolovala, a poté od ní dala úplně ruce pryč.¹⁰² Když 11. července roku 1995, tedy na počátku Srebrenického masakru, Izetbegović znenadání svolal zasedání výkonného výboru SDA a Generálního štábu Armády republiky Bosna a Hercegovina, byl si Mustafić jistý, že se snaží odlákat pozornost od dění ve Srebrenici, a stal se tak pro něj účastníkem genocidy úplně stejně jako například Ratko Mladić.¹⁰³ Autor obviňuje sarajevskou vládu z „uspávání“ a uklidňování obyvatelstva místo příprav na válku, sám byl totiž zastáncem silně nacionalistického proudu. Bosenská vláda si podle něj Podriní celou válku nevšimala a

---

⁹⁵ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 98.

⁹⁶ Tamtéž, s. 136.

⁹⁷ Tamtéž, s. 319, 353–354.

⁹⁸ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 12.

⁹⁹ Tamtéž, s. 29–31, 33.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 67–68. Také ANDREAS, P. *Blue helmets and black markets: the business of survival in the siege of Sarajevo* [online]. Cornell University Press: Ithaca, 2008. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10457549>. Str. 142–143.

¹⁰¹ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 9, 30–31, 53.

¹⁰² Tamtéž, s. 33, 374–375.

¹⁰³ Tamtéž, s. 374–375.

koncentrovala všechny své síly, včetně vojenských, do Sarajeva, kde byly jako na jediném místě kamery a reportéři.¹⁰⁴ Vlasteneckou ligu¹⁰⁵ vidí jako největší zradu, jelikož byla podle něj opět stvořena pouze k hájení osobních zájmů.¹⁰⁶

V centru jeho pozorování však stojí již zmíněná kritika všeho srbského. Pro Mustafiće jsou Srbové od přírody a odjakživa špatní. Mluví o odvěkém srbském teroru, jejich potřebě se neustále povyšovat nad ostatní a přistupuje k nim s kategorickou averzí.¹⁰⁷ Suljagić Srby v jedné části své knihy přirovnává dokonce k nacistům.¹⁰⁸ Podle něj se Srbové ke genocidě přiznali.¹⁰⁹ (K problematice tohoto přiznání viz podkap. 5.1.)

3.2 Viktimizace Srbů

Existují však samozřejmě i názory opačné. Jako modelový příklad nám poslouží sborník prací pod vedením Edwarda S. Hermana.¹¹⁰ Autoři se společně snaží v několika hlavních bodech rozebrat obecně přijímanou naraci o Srebrenici a prokázat její nepravdivost.

Obecně řečeno jsou podle nich viníkem konfliktu a následkem toho typicky i masakru ve Srebrenici především USA a NATO. Tento model je pro prosrbský pohled častý. Zajímavé ovšem je, že se s ním nezřídka ztotožňují i autoři relativně nestranní. Vraťme se však k příkladu: Herman celý konflikt nazývá válkou USA a NATO proti Srbsku.¹¹¹ George Szamuely má zajímavou poznámku, že Jugoslávie byla zvenčí rozložena, čímž se původně defenzivní vize „všech Srbů v jednom státě“ stala útočnou.¹¹² Autoři se shodují, že by k válce nedošlo, kdyby Warren Zimmermann nepřesvědčil Aliju Izetbegoviće, aby odvolal svůj podpis Lisabonské smlouvy v roce 1992.¹¹³ Tento akt, jak již bylo výše řečeno, však není dokázán. Podle Tima Fentona navíc v prosinci roku 1994 bojkotoval Bill Clinton dohodu Jima Cartera s Radovanem Karadžićem o neútočení,

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 126, 189.

¹⁰⁵ Patriotska liga (čes. Vlastenecká liga) byla první oficiální bosňácká paramilitární jednotka v rámci Teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine (TO BiH, čes. Teritoriální obrana Bosny a Hercegoviny), která byla později včleněna do struktur Armády Bosny a Hercegoviny.

¹⁰⁶ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 115–116.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 11, 24, 72.

¹⁰⁸ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 109.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 186.

¹¹⁰ Edward S. Hermann je emeritní profesor financí na Univerzitě v Pensylvánii a mediální analytik se specializací na politickou ekonomii. Znám je především pro jeho spolupráci s Noamem Chomským na teorii využití propagandy a systematického vytváření předsudků v masových médiích.

¹¹¹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 13.

¹¹² Tamtéž, s. 166.

¹¹³ Tamtéž, s. 283.

protože zatím nedosáhl svých regionálně-politických cílů. Tato dohoda sice nakonec, údajně díky Karadžićovým ústupkům, vyústila v dočasné příměří, to však porušili Muslimové v polovině ledna následujícího roku útokem z Bihaće.¹¹⁴ Kromě Billa Clintona je podle autorů největším viníkem Madeleine Albrightová, která stála za selektivní žurnalistikou zmiňující pouze srbské zločiny a přispěla tak k demonizaci Srbů.¹¹⁵ Nakonec prý byla Albrightová důvodem, proč nebyl Naser Orić až do roku 2003 souzen a nakonec ani odsouzen.¹¹⁶

Jak vidno, za vším se v prosrbském příběhu hledá mimoregionální důvod. V člancích je také napadáno ICTY, jakožto nástroj NATO, a jeho soudci. ICTY nikdy nesoudilo žádného člena NATO i přes jejich zjevný vliv a manipulovalo prý s důkazy. Tomu odpovídá i narace Alexandra Dorina. Ten ICTY obviňuje ze zamlčování a neřešení nesrbských zločinů a s tím související nezájem o srbské mrtvé.¹¹⁷ Dorin poskytuje seznam útoků Muslimů, nebo přesněji řečeno jednotek pod vedením Nasera Oriće, na srbské civilní obyvatelstvo od bezprostředního vzniku enklávy krátce po rozpoutání války v Bosně v roce 1992 a poukazuje na skutečnost, že si tyto jednotky počínaly stejně brutálně a nevybíravě jako jednotky bosenskosrbské v červenci roku 1995.¹¹⁸ (K problematice tohoto seznamu viz podkap. 5.6.) Častý postoj je tedy ukřivdění z nespravedlivých soudů a nerovného pohledu na podobné akty různých stran.

Ostřelování Sarajeva v letech 1992 (známé jako Breadline Massacre), 1994 (Markala Massacre nebo Market Massacre) a 1995 (Second Market Massacre) bylo prý zorganizováno Muslimy. Mělo zaprvé vyprovokovat Srby a zadruhé přinutit MS k intervenci, protože ze všech těchto útoků byli obviněni Srbové.¹¹⁹ Hlavním agresorem se tedy shledávají Muslimové, kteří se propagandou a provokacemi snaží dostat do role nevinných obětí. V této souvislosti o srbské vině vznáší pochybnosti také například Jovo Bakić s odkazem na svědectví modrých přileb a práce novináře Davida Bindera.¹²⁰

Argumenty jsou při vykládání dějin z prosrbského pohledu předkládány také proti oficiálně uváděnému počtu popravených při Srebrenickém masakru. Udávaných osm tisíc

---

¹¹⁴ Tamtéž, s. 72–75.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 49.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 52.

¹¹⁷ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 26–31.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 34–63, 92–93, 81–83.

¹¹⁹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 27–53.

¹²⁰ BAKIĆ, J. *Jugoslavija: razaranje i njegovi tumači*. Službeni glasnik: Beograd, 2011. Pravna biblioteka. Studije. ISBN 978-86-519-0983-5. Str. 409.

popravených totiž původně bylo Červeným křížem odhadovaných osm tisíc pohřešovaných – pět tisíc z pochodu na Tuzlu a tři tisíce ze základny v Potočarech. Někteří z těchto lidí však prý zemřeli na minových polích, která sami vybudovali, a velká část z nich při bojích s bosenskosrbskými jednotkami.¹²¹

3.3 Vinen je „Západ“

Často je ústředním viníkem označován Západ, tedy OSN, NATO, EU, USA, Německo atd. Takto velmocí kritizuje například David Rohde. Autor velmocím vyčítá, že se do konfliktu vmanévrovaly kvůli tomu, aby v oblasti získaly co největší vliv, případně hlasy ve volbách. Nakonec však nevěděly, co si s konfliktem počít a samy se do něj zamotaly.¹²² S tím souhlasí i David Campbell, který říká, že se všichni, kteří se snažili na Západě problém nějak řešit, nechali zajmout etno-nacionalistickým rámcem myšlení, který nastavily odpovídající exkluzivistické strany na Balkáně. MS tak nebylo schopné řešit konflikt jinak než na základě etnického rozdělení, které tím pomáhalo samo utvářet. Campbell se domnívá, že bylo-li by MS schopné opustit tento nacionalistický koncept, nemusel konflikt dojít tak daleko.¹²³

Podle Campbella MS úplně vypustilo ze svých úvah existenci ideologií, které nebyly založené na etno-nacionalistickém základě. Absence pomoci alternativním koncepcím myšlení je postupně zadupala. Chápání konfliktu na základě etnicity vedlo politiky k etnickým řešením. Kdyby se namísto vyjadřování nesouhlasu s nacionalistickými postoji snažilo MS pomoci alternativním postojům a představám, nezapletlo by se do neřešitelného konfliktu, který samo pomohlo vytvořit.¹²⁴

Velkým problémem bylo, že Západ kromě cílené propagandy jednotlivých států a koncepce nastavené nacionalistickými stranami, měl pouze kusé informace o situaci, a to ještě pouze ze Sarajeva.¹²⁵ Rohde podotýká, že muslimský nacionalismus neměl díky multikulturalitě území žádnou dlouhou tradici, a proto musel být během konfliktu velmi

---

¹²¹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 103, 106, 107.

¹²² ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 24–25.

¹²³ CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 49, 93, 130.

¹²⁴ Tamtéž, s. 76, 93, 158, 166, 218.

¹²⁵ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 131.

rychle budován.¹²⁶ Na začátku války běžní lidé nevěřili, že by se mohlo etno-nacionalistické „popichování“ takto zvrtnout.¹²⁷

Například Vance–Owenův plán podle Campbella vybočoval z řady na etnicitě založených plánů tím, že jeho cílem bylo vytvořit multietnické regiony. Ty by byly sice de iure rozděleny, ovšem etnika by mohla žít v jakémkoliv z nich a měla by tam mít právo na sebeurčení.¹²⁸ Zdali to byl pouze Owenův sen či reálná možnost se dnes už nedozvíme. Na druhou stranu, Robert Hayden si například myslí, že by Vance–Owenův plán pouze rozparceloval BaH na protektorátně udržovanou volnou konfederaci nekooperujících ministátů.¹²⁹ Američané nicméně plán shodili ze stolu, protože jej považovali za odměnění – pro ně nepochybného – agresora, Srbů. Plán se tak nerealizoval, ale stal se dalším nacionalistickým palivem – stal se podnětem k dalším etnickým čistkám místo řešení, protože se všechny strany snažily vyčistit plánem jim určené regiony.¹³⁰ Všechny ostatní plány byly koncepčně stejné, jen se už snažily etnika regionálně rozdělit, což bylo opět jenom podpořením nacionalistických koncepcí. MS se nedokázalo od tohoto vnímání oprostít.¹³¹

Rohde největší selhání vidí v politice Západu, který se po celou dobu konfliktu nemohl shodnout, co dělat.¹³² Konkrétně Janvier je podle Rohdeho tím, kdo nese velkou část zodpovědnosti za události ve Srebrenici.¹³³ Připomíná jednu z mnoha konspiračních teorií, která uvádí, že měl Janvier s Mladićem tajnou dohodu: Janvier bude všechny letecké útoky přinejmenším zdržovat za vydání zajatců.¹³⁴ Mějme však na paměti, že jde pouze o nepodloženou konspirační teorii. Janvierovým „problémem“ však bylo hlavně to, že v Srbech neviděl jasného agresora a v Muslimech jasnou nevinnou oběť. Nechtěl OSN zatáhnout do konfliktu, chtěl, aby jednotky UNPROFOR zůstaly nestranné, a tak podle toho řídil i své rozhodování o použití CAS.

Co však západní společnost opravdu nechce slyšet a v knize zaznělo, je fakt, že ICTY v souvislosti se srebrenickým masakrem vyšetřoval pouze Srby. O obvinění žádného

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 57.

¹²⁷ Tamtéž, s. 60.

¹²⁸ CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 140.

¹²⁹ HAYDEN, R. M. *Blueprints for a House Divided: the Constitutional Logic of the Yugoslav Conflicts*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, 1999. ISBN 0-472-11066-7. Str. 106.

¹³⁰ CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 144.

¹³¹ Tamtéž, s. 159.

¹³² ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 225.

¹³³ Tamtéž, s. 368.

¹³⁴ Tamtéž, s. 358–361.

Muslima, Nizozemce či člena OSN se neuvažovalo.¹³⁵ Je tak vidět, že i mezinárodní trestní tribunál může být nástrojem jedné strany proti druhé. Tento stav se začal měnit až později u jiných soudů. V říjnu roku 2015 například rodiny obětí Srebrenického masakru poslaly před Evropský soud pro lidská práva Nizozemsko. Pozůstalí požádali, aby bylo prověřeno, zdali nizozemská jednotka UNPROFOR umístěná ve Srebrenici masakru napomohla.¹³⁶ Je však dosti paradoxní žalovat jediný stát, který byl ochotný vyslat své jednotky na obranu jejich enklávy.

3.4 Etnická nenávisť důsledkem, nikoliv důvodem

David Campbell reprezentuje i další nepopulární interpretační linii. Když už bylo totiž MS do konfliktu zapleteno, začalo se obávat jeho řešení. Všichni se snažili dát ruce pryč a omlouvali svou nečinnost či nefunkčnost historií regionu. Odtud teorie odvěké etnické nenávisť, která byla podporována právě kvůli své jednoduchosti, případně vzdálenosti – jak geografickou, tak kulturní. Vnímání Balkánského poloostrova jako jakési zaostalé kolébky barbarů v Evropě silně napomáhá utvářet pocit MS, že se jich konflikt, do kterého se vmíchali, netýká, protože se odehrává v regionu, který není tomu jejich vůbec blízký.¹³⁷ BaH byla historicky multikulturním regionem, kde mělo soužití různých etnik poměrně pevné kořeny.¹³⁸ Tomu nasvědčují i Campbellovy rozhovory s místními obyvateli, z nichž jeden například řekl: „*Jsem Muslim, ale to jsem ještě před válkou nevěděl. Před válkou jsme samozřejmě byli všichni ateisté.*“¹³⁹ Stejně tak, jako se někteří Muslimové v Bosně diví, proč si Západ myslí, že by měli nyní nesnášet všechny Srby. Věří, že to byl konflikt vyvolaný několika „bláznů“.¹⁴⁰ Bosňané byli před válkou mnohem sekulárnější, než si Západ myslel, že jsou.¹⁴¹ Až etnicizace konfliktu vyvolala potřebu se identifikovat, a tak to bylo vlastně naopak, než udává obecná představa.

Campbell považuje etnicitu za univerzální potenciál, která se realizuje jen v určitých situacích.¹⁴² Členové určitého etnika tedy o své etnicitě v běžném životě nemusí vůbec vědět, když je ale pak někým vzkříšen pocit identifikovat se s nějakou skupinou,

---

¹³⁵ Tamtéž, s. 376–377.

¹³⁶ DŽIDIĆ, D. Netherlands Taken to Euro Court over Srebrenica. Balkan Insight [online]. 26. 10. 2015. Dostupné z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/srebrenica-peacekeepers-case-goes-to-strasbourg-10-26-2015>

¹³⁷ CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 84–90.

¹³⁸ Tamtéž, s. 167.

¹³⁹ Tamtéž, s. 1.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 72.

¹⁴² Tamtéž, s. 88.

potenciál se naplní. To je pro válečný stav běžné. Mnoho lidí se podle autora uchýlilo k nacionalismu až kvůli rozčarování ze Západu, z toho, že MS nechápe komplexitu konfliktu, a přesto se do něj snaží zapojit a nějak jej ovlivňovat, čímž jej jen zhoršuje. Mnohdy se jednalo o rozčarování z nefunkčnosti západních představ.¹⁴³ Podle Campbella očekávala společnost v bývalé Jugoslávii po pádu komunismu demokracii a vzhlížela k demokratickým státům. Když se však ukázalo, jak jsou tyto státy neschopné cokoliv vyřešit, nastoupila jiná koncepce, totiž ta nacionalistická.¹⁴⁴ Problém ovšem nebyl jenom ve zklamání ze Západu. Lidé sice možná chtěli demokracii, ale sami pořádně nevěděli, co to obnáší. Měli mylnou představu, že demokracie je naprostá svoboda, kde si všichni mohou dělat, co chtějí (tato mylná představa přežívá dodnes i v České republice). Neuvědomovali si závazek, jakým fungování demokracie je, a co je pro ni třeba obětovat. Neexistoval zde dostatek inteligence, která by ji mohla udržet.

Z lidské přirozenosti vyplývá, že chce vždy být určitou, konkrétní, tou se stává v opozici k tomu, čím sama není. Problém demokracie je v tom, že tuto opozici lidem nenabízí a lidé si ji musí vytvořit sami. Nejjednodušším způsobem je pro člověka opozice v konfliktu, která je ovšem pro demokracii nepřípustná. Jiné způsoby jsou však mentálně příliš náročné na to, aby jich mohlo docílit většinové obyvatelstvo.

K eskalaci konfliktu přispěli dle Campbella vedle selhání MS i sami Muslimové a Srbové – „jinakost“ byla pro obě strany jednoduchým řešením, jak vzniklé problémy hodit na někoho jiného a sama sebe zprostit jakékoliv viny. Odlišnost zde využila etnicizace a strany se navzájem mohly napadat, že za konflikt může ta druhá. Obě se stylizovaly do nevinných obětí teroru toho druhého. Obě exkluzivistické strany si navzájem byly palivem a lavinovým efektem se na ně nabalovalo čím dál více lidí.¹⁴⁵

Nacionalistickému chápání silně napomáhala také skutečnost, kterou jsem již výše zmiňoval v závěru historického nástinu. Tedy že výklad historie není historie ale její výklad (blíže viz podkap. 2.8). Minulost je vždy zprostředkována a lidé pak i současnost vnímají v těchto zprostředkovaných měřících.¹⁴⁶ Události ve Srebrenici silně podléhají narativizaci, protože pro nikoho to není jen „místo, kde žili lidé“. Pro všechny je Srebrenica něčím víc, něčím přibarvená a tedy nikdy neutrální. Pro Srby to byla bitva za svobodu, pro Muslimy genocida – obě jsou to chápání, která vzbuzují silné emoce.¹⁴⁷

---

¹⁴³ Tamtéž, s. 112.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 193.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 8.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 34.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 40.

Slovy Roberta M. Haydena: „*Cílem nacionalismu v Bosně nebylo vytvořit čistě homogenní společenství, ale udělat z původního heterogenního nepředstavitelné.*“¹⁴⁸

3.5 Dobyť Srebrenice bylo čistě strategickým tahem

Další z alternativních pohledů nabízí Erik Melander. Jeho práce sice rozebírá charakteristiku konfliktů, jež předcházely srebrenickému masakru, nicméně jeho postup se dá aplikovat i na srebrenický masakr samotný. Text je rozbohem etnických čistek v BaH na regionální úrovni, tedy na úrovni konkrétních opštin. Melander vznáší tezi o předvídatelnosti napadení jednotlivých opštin z důvodu jejich umístění a charakteristiky opštin okolních. Zajímavé je už hned zpočátku upozornit na Melanderovu připomínku, že etnické čistky provádí ve valné většině případů ta strana, která má momentálně vojensky navrch.¹⁴⁹ Z této premisy jasně vyplývá, proč byl počet obětí čistek, které prováděly bosenskosrbské jednotky, téměř po celou dobu války vyšší než počet obětí Chorvatů a Muslimů, a proč se tato situace ve druhé polovině roku 1995 zcela otočila.

Melander ve své práci vyděluje několik typů čistek. Pouze je shrňme: vojensky dominantní strana se snaží spojovat etnické území tak, aby bylo koherentní a mohlo čelit případnému útoku; zajistit logistiku a zabezpečit opštiny s hraničními přechody, které byly ve válce v BaH obzvlášť důležité. Všechny tyto důvody někdy zahrnují území, kde daná strana nemá etnickou většinu.¹⁵⁰ Naproti tomu vojensky slabší strana organizuje tzv. „outgroup guerillas“, které provádějí vpády na nepřátelské území a snaží se tak nepřítele co nejvíce poškodit, aby jej v budoucnu, v případě změny poměru sil, mohly jednodušeji dobýt.¹⁵¹

Melander vysvětluje velkou dynamiku a agresivitu konfliktu i výhodou prvního útoku. V pro BaH typické situaci, kde žijí etnika velmi silně promísená a žijí společně i v jednotlivých vesnicích, může být důvodem k útoku jednoho etnika na druhé strach z toho, že to druhé zaútočí první. Ten, kdo první zradí zaběhnutý pořádek, může využít momentu překvapení a zasadit druhému etniku zničující úder – například pozavírat bojeschopné muže.¹⁵² Na základě této teze by se tedy dalo vysvětlit, proč se i komunity, které spolu žily do té doby pokojně, proměnily v nástroj etno-nacionalismu.

---

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 210.

¹⁴⁹ MELANDER, E. *Ethnic Cleansing in Bosnia-Herzegovina 1992–1995* [online]. University of Essex: Colchester, 2007. Dostupné z: <http://privatewww.essex.ac.uk/~ksg/dscw2007/Melander.pdf>. Str. 2, 32.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 2, 14, 24–32.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 14.

¹⁵² Tamtéž, s. 13.

Postupujme tedy Melanderovým způsobem: v dubnu roku 1992 Srbové zajistili důležité hraniční přechody poblíž Srebrenice, které měly muslimskou majoritu – Višegrad a Zvornik, mezi nimi se ocitly opštiny Bratunac a Srebrenica. V květnu byl obsazen Bratunac, taktéž hraniční přechod, který byl navíc ze západu ohraničen opštinou Milići, kde byli etnicky dominantní Srbové, a Srebrenica tak byla ze všech stran obklíčena Srby ovládanými opštinami. To ji vystavilo velkému riziku z důvodu zajištění koherence území a následně byla i ona samotná „zajištěna“.¹⁵³

Poněkud kontroverzně se autor staví k etnickým čistkám ze strany Muslimů. (konkrétně viz podkap 5.3.) Přestože již text nemluví o roce 1995 a tedy ani o srebrenickém masakru, lze jeho přístup na toto období též aplikovat. Vystupování Nasera Oriće a jeho jednotek, které částečně přispělo ke srebrenickému masakru, charakterizuje Melander jako typ „rearguard cleansing“. Tedy čistku vojensky slabší strany, která ustupuje před nepřítelem a čistí oblasti, jež jsou jím bezprostředně ohroženy; ovšem bez strategického opodstatnění. Postup VRS v červenci by pak pravděpodobně vyhodnotil jako spojování území z důvodu zajištění koherence ovládaného území, případně zabezpečení logistiky. Svým rozsahem sice srebrenický masakr převýšil jakýkoliv dosavadní akt bosenské války, byl však v souladu s Melanderovým strategickým postupem. Zdali by zůstal, i přes rozsah aktu, autor v přesvědčení, že se jedná o strategický postup, nikoliv proto válečný zločin, to nemohu tvrdit. Práce vyšla v roce 2007, a je proto možné, že se srebrenický masakr, který se rozsahu ostatních etnických čistek vymyká, Melanderovi nehodil do jím vybudovaného postupu, a i proto jej do práce nezahrnul. Na druhou stranu Melander nezmiňuje ani chorvatskou operaci Bouře, která počtem obětí překonala i Srebrenický masakr.

---

¹⁵³ Tamtéž, s. 44–47.

4 Srovnání pohledů

Úkolem této části práce je porovnat stanoviska a názory autorů diskutovaných textů. Srovnání stojí na několika často zmiňovaných a rozebíraných bodech, které se v textech opakovaly, tak aby co nejlépe vystihlo rozdílnost interpretací.

4.1 *Byl Srebrenický masakr vyprovokovaný? Na čí straně leží vina?*

První z otázek je, jakou váhu autoři přikládají událostem předcházejícím Srebrenickému masakru, nakolik jej shledávají vyprovokovaným či vynuceným okolnostmi a komu jej dávají za vinu. Například role Nasera Oriče je v tomto případě velmi těžko zpochybnitelná, ta sarajevské vlády nebo Západu je však jasná méně. Jejich role bude detailněji rozebrána až v následujících podkapitolách. Byl tedy Srebrenický masakr nepodmíněnou brutalitou, nebo aktem zapříčiněným definovatelnými faktory?

Prosrbsští autoři často popisují masakr, pokud tedy přiznávají, že se stal, jako následek. O Oričových aktivitách hovoří vždy, někdy zmiňují i jiné faktory, které masakr způsobily. Například Alexander Dorin rozebírá Oričovo plenění srbských vesnic v okolí enklávy velmi do detailu. Nabízí dokonce soupis jeho útoků a seznam lidí, jež jim padli za obětí.¹⁵⁴ Přestože přiznává určitou nekorektnost srbským činům, Muslimové podle něj byli jediní, kdo postupoval nehumánně. Masakr byl tedy podle něj vyprovokovaný aktivitou muslimských jednotek (k problematice Dorinovy argumentace viz podkap 5.6). Autoři ve sborníku Edwarda Hermana se s ním v tomto stanovisku shodují, někteří navíc dodávají vliv Západu, bez kteréhož by podle nich ke konfliktu vůbec nedošlo, a tak by se události ve Srebrenici mohly vyvíjet jiným směrem.¹⁵⁵

Promuslimské interpretace bývají k Oričovým činům daleko benevolentnější, někdy je vůbec nezmiňují a jindy je se Srebrenickým masakrem nespojují, přestože jim přiznávají nehumánnost. V roli Západu a sarajevské vlády se tyto texty neshodují – jedny vidí Srebrenický masakr jednoduše jako masakr padající na vrub Srbům, jiní cítí, že Srebrenica byla obětována. Tak smýšlí například Ibran Mustafić, který je ve své kritice Sarajeva nevybíravý.¹⁵⁶ Tato problematika bude rozebrána dále. Nepřisuzuje však jakoukoliv vinu

---

¹⁵⁴ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 34–63.

¹⁵⁵ Například HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijski projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 37.

¹⁵⁶ Například MUSTAFIĆ, I. *Planirani haos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355.

Oričovým jednotkám, naopak k jejich veliteli chová respekt. Emir Suljagić souhlasí; i vyplnění Kravice bylo podle něj odvetou.¹⁵⁷ Z pohledu promuslimských autorů jsou tedy srbské činy provokacemi, muslimské činy odplatami a Srebrenický masakr byl jednoduše srbským útokem.

David Campbell vidí problém již v samotném chápání konfliktu a viníkem jsou tedy podle něj ti, kteří pomáhali tento chybný interpretační rámec budovat – tudíž všechny strany.¹⁵⁸ Podle úvah a propočtů Erika Melandera šlo o čistě strategický tah v rámci válečného konfliktu a viníka proto nehledá¹⁵⁹ (o problematice jeho přístupu viz podkap. 3.5). David Rohde události před pádem Srebrenice nepopisuje, jako viníky však vyjmenovává: USA, Francii, Velkou Británii, OSN, jednotky UNPROFOR, sarajevskou vládu a muslimské obránce enklávy.¹⁶⁰ Jan W. Honig a Norbert Both vývoji před pádem Srebrenice věnují ve své knize značný prostor – čistě faktograficky sepisují všechny události padající na vrub jak USA, tak Muslimům a bosenským Srbům.¹⁶¹ Vinu pak připisují bosenskosrbskému nejvyššímu vojenskému velení a politickým kruhům, které akt podle nich zorganizovaly, Radě bezpečnosti OSN, kontaktní skupině a především nizozemské vládě, které neuměly vzniklou situaci řešit. Autoři předpokládají také minimálně tichý souhlas Bělehradu.¹⁶²

Co se tedy podmíněnosti konfliktu týče, interpretace jsou dle očekávání striktně rozděleny mezi ty, které podporují srbskou verzi příběhu, a ty, které se přiklánějí spíše promuslimské naraci. V rámci druhé zmíněné interpretace však existuje určitý rozkol s ohledem na to, koho autoři nazývají viníkem kromě Srbů – někteří obviňují pouze Srby, někteří také Sarajevskou vládu a jiní zase MS. Existují však také autoři, například David Campbell nebo John Mueller, kteří konkrétního viníka nehledají a pohlížejí na celou problematiku ze širšího hlediska. Někteří z relativně nestranných autorů se snaží popsat vývoj před pádem Srebrenice v jeho celku. V pracích těchto autorů také bývají napadány různé orgány a státy MS, které nebyly ochotné riskovat dostatek sil pro narušení bosenskosrbského útoku.

---

¹⁵⁷ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 91–93.

¹⁵⁸ Např. Str. 26–29 zde.

¹⁵⁹ Např. Str. 35–37 zde.

¹⁶⁰ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 353.

¹⁶¹ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 108–211.

¹⁶² Tamtéž, s. 22.

4.2 Charakter aktu. Byla to genocida či nikoliv?

Někteří z autorů charakter aktu vůbec nerozebírají, jiní jej nazývají čistě strategickým tahem, běžnou součástí války, válečným zločinem, masakrem, etnickou čistkou a v některých případech i genocidou. Jak vidno, interpretace se značně liší. Autoři jsou v této otázce opět striktně rozdělení mezi prosrbské a promuslimské. Těm prvním patří první část zmíněných charakterizací (tj. strategický tah, běžná součást války, válečný zločin) a těm druhým druhá (tj. masakr, etnická čistka, genocida). Již z tohoto stručného soupisu se dá vysledovat tendence promuslimských autorů nazvat akt některým z emočně zabarvených slov, které je neodmyslitelně spjato s brutalitou při páchání daného činu. Termín genocida je navíc silně kontroverzní a jsou zneužívány jeho konotace s holokaustem. Tento termín byl tribunálem ICTY se Srebrenickým masakrem (sledujme, že i v oficiálním českém označení se užívá slova masakr) spojen na základě dosti volné reinterpretace Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia, jež byla součástí Ženevských úmluv. ICTY rozměnil charakteristiku natolik, že se v dnešní době dá nazvat genocidou téměř kterákoliv vražda.

Alexander Dorin chápe označení Srebrenického masakru za genocidu jako důsledek „politicky korektního“ protisrbského rasismu a strannosti ICTY.¹⁶³ Nepopírá, že se ve Srebrenici udál určitý zločin, jeho charakter však podle něj nepřevýšil běžnou mez v průměrné válce.¹⁶⁴ Myslí si, že pokud by Srbové opravdu měli popravit tolik lidí, kolik se udává, bylo by to od nich velmi nestrategické a hloupé, protože by je to připravilo o všechny únikové scénáře před západní intervencí.¹⁶⁵ Srebrenický masakr tedy podle něj nebyl ani masakrem, nýbrž průměrným válečným zločinem, kterých během války spáchali více Muslimové než Srbové.¹⁶⁶ Kolektiv autorů pod vedením Edwarda Hermana také přiznává určitý počet poprav, jejich počet však prý opět nepřevýšil počet poprav Srbů nařízených Naserem Orićem.¹⁶⁷ Ani podle těchto autorů se tedy nejednalo o zvlášť významný válečný zločin. Za ten největší považují operaci Bouře,¹⁶⁸ která však byla spojená s válkou v Chorvatsku, ne v BaH. Prosrbský pohled má tedy tendenci srovnávat

---

¹⁶³ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 22–23.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 29.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 102.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 89–90.

¹⁶⁷ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijski projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 14.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 25.

akt s ostatními akty během války, a to nejen těmi v BaH, a nepovažuje Srebrenický masakr za mimořádnou událost.

Ibran Mustafić hned v úvodu své knihy bezpodmínečně nazývá akt genocidou¹⁶⁹ a s žádným z dalších válečných zločinů války jej nesrovnává. Pro promuslimské autory je typické automatické přijetí běžné západní interpretace, která shledává Srebrenický masakr genocidou, a umístění jej do jakéhosi vakua. Srebrenický masakr je pro ně naprosto výjimečnou událostí, která ve válce neměla obdoby. Emir Suljagić sice akt genocidou přímo nenazval, ve své knize však nazývá Srebrenici poslední enklávou balkánskou nacismu a přirovnává ji k Treblince.¹⁷⁰ Z toho lze i bez překrucování vyvozovat, že i pro něj byla genocidou. Kniha Jana W. Honiga a Norberta Botha je pojmenována „Srebrenica: Zpráva o válečném zločinu“, nicméně poté autoři mluví o „masakrech“,¹⁷¹ takže se staví zhruba doprostřed možných interpretací.

I v otázce charakteru aktu se tedy naprosto rozcházejí dvě interpretační koncepce: jedna, která se snaží Srebrenický masakr vytrhnout z kontextu zbytku války a dodat mu tak na výjimečnosti, a druhá, jež naopak často klade důraz spíše na interpretaci událostí souvisejících se Srebrenickým masakrem než na něj samotný.

4.3 Hra s čísly. Kolik bylo obětí?

S počtem obětí je manipulováno často, a to především proto, že jsou tato čísla manipulovatelná velmi lehko a dobře se s nimi ovlivňuje názor čtenáře. Důvodem je ale také to, že se jedná o téma vzbuzující silné emoce, což nadále podporuje přimknutí se k dané interpretaci. Z tohoto důvodu je třeba stavět se kriticky naprosto ke všem číslům, které se v textech objeví, dohledávat jejich zdroje a zjišťovat, zdali nebyl například postupně posouván význam jednotlivých čísel.

Právě tím argumentují prosrbská autoři, kteří se snaží dokázat, že oficiálně udávané číslo osmi tisíc popravených vzniklo na základě postupného pokroucení informací a čísel. Alexander Dorin toto číslo napadá hned z několika směrů. Prvním z nich je čistá matematika: K 11. lednu 1994 prý bylo (podle statistiky tehdejšího předsedy srebrenického zastupitelstva Fahrudina Salihoviće) ve Srebrenici 37 255 lidí. Od začátku srpna roku 1995 se pak ve Srebrenici prý zaregistrovalo 35 632 přeživších. Rozdílem je 1623 lidí, kteří

---

¹⁶⁹ MUSTAFIĆ, I. *Planirani haos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 7.

¹⁷⁰ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 109.

¹⁷¹ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 83.

nějakým způsobem zahynuli při pádu enklávy.¹⁷² Problémem Dorinových počtů jsou však nedohledatelné zdroje. Dalším dokladem manipulace se seznamem popravených je, že se někteří lidé z tohoto seznamu účastnili voleb a že se někteří vystěhovali do zahraničí.¹⁷³ Ani oněch 1623 lidí však Dorin nepovažuje za popravené. Jelikož se jednalo i o ozbrojené muže v bojeschopném věku, zemřelo jich prý mnoho při bojích ve snaze dostat se ven z enklávy.¹⁷⁴ Za oběti Srebrenického masakru pak prý bývají považováni i lidé, kteří prý zemřeli dávno před ním.¹⁷⁵

Jonathan Rooper dodává, že počet osm tisíc vznikl z odhadu Červeného kříže, který zhruba tento počet lidí pohřešoval. Z těchto osob se pak stali oficiálně popravení.¹⁷⁶ Edward Herman také připomíná, že poprava osmi tisíc lidí nebyla nikdy potvrzena ani nalezenými těly. Přiznává sice určitý počet poprav, ten počet je však neznámý. Masové hroby vydaly 2600 těl (pozorujeme, že i to je víc než Alexandrem Dorinem vypočítaných 1623), ze kterých pouze 440 nasvědčovalo tomu, že příčinou smrti těchto lidí byla poprava. O smrti těch ostatních se prý neví nic a i Herman souhlasí, že mnoho z těchto lidí zemřelo v bojích se Srby. Shoduje se také s Dorinem v tom, že je přinejmenším podivné, že by takovou velkou akci nezaznamenaly americké bezpilotní letouny, letadla ani satelity.¹⁷⁷

Ibran Mustafić o počtu popravených nemluví, nicméně udává jednu informaci, která nahrává jemu opačnému pohledu – tvrdí, že po příjezdu jednotky Dutchbat se ve Srebrenici pod vedením Nasera Oriće vytvořila muslimská ozbrojená jednotka o pěti a půl tisíci mužích.¹⁷⁸ Podle Emira Suljagiće padlo za oběť masakru deset tisíc lidí, což je číslo ještě vyšší než oficiálně udávané.¹⁷⁹

David Rohde se přiklání číslu blízkému tomu, které je oficiálně udáváno – hovoří totiž o 7079 lidech – nenazývá je však popravenými, ale pohřešovanými. Jan W. Honig a Norbert Both mluví o 6546 žádostech o vypátrání nezvěstných, především pak mužů, ale

---

¹⁷² DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 228.

¹⁷³ Tamtéž, s. 209–220.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 110–111.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 121.

¹⁷⁶ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijski projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 103.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 13, 19–21.

¹⁷⁸ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 342.

¹⁷⁹ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 12.

hovoří také o „tisících popravených mužů“.¹⁸⁰ Těžko odhadnout, kolik tisíců měli autoři na mysli.

Je zřejmé, že promuslimští autoři buď zmíní některé z vysokých, oficiálně udávaných čísel, nebo o číslech vůbec nemluví. Naopak prosrbsští autoři čísla diskutují velmi podrobně a snaží se oficiálně udávané hodnoty vyvrátit, a to matematicky, logickými soudy, ale i argumentačními klamy. Je pro ně velmi důležité uváděné počty popravených snížit na minimum. Relativně nestranní autoři se sice víceméně drží oficiálně udávaných čísel, uvádějí je však v jejich původním významu a snaží se svůj názor co nejvíce mlžit.

4.4 Události od pádu Srebrenice do konce války v Bosně a Hercegovině

Jelikož válka v BaH neskončila Srebrenickým masakrem, je třeba vzít v potaz i ty události, které se staly po něm. Někteří z autorů je zmiňují, jiní se zaměřují pouze na masakr. Z druhé skupiny je však složité vydělit ty, kteří je nezmiňují proto, že nesedí do jejich interpretace, a ty, kteří jednoduše rozebírají pouze Srebrenický masakr a neshledávají události po pádu Srebrenica relevantními. Obě tyto pozice se mohou navíc překrývat a jedna z druhé vyplývat.

Alexander Dorin ke konci své práce napadá OSN za to, že bez zásahu nechala proběhnout operaci Bouře, přičemž ji ještě podpořila propůjčením vlastních penzionovaných generálů.¹⁸¹ Nicméně, jak již bylo řečeno, tato operace byla součástí války v Chorvatsku a její zmínění tedy sice souvisí se stranností MS, se Srebrenickým masakrem však souvisí pouze nepřímo. Je tedy použita především jako nástroj, na kterém lze poukázat například na nevyváženou medializaci – operace Bouře byla skutečně i přes svůj rozsah medializována o poznání méně než Srebrenický masakr. Ten také operaci do jisté míry umožnil, jelikož kvůli němu přišli bosenští Srbové o cenné rukojmí a nemohli tak MS držet v šachu. Masakr posloužil pro tuto operaci také jako mediální zástěra, na což poukazuje například Edward Herman.¹⁸² Ten ji nazývá největší etnickou čistkou v celém konfliktu po rozpadu Jugoslávie.¹⁸³ Herman však mimo Bouře zmiňuje také jí předcházející druhé ostřelování Markaly 28. srpna 1995. To bylo totiž podle něj zorganizováno Sarajevskou vládou, která tak chtěla vyprovokovat mezinárodní

---

¹⁸⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 20–21.

¹⁸¹ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 198, 222–223.

¹⁸² HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijski projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 22.

¹⁸³ Tamtéž, s. 25.

intervenci.¹⁸⁴ Připomeňme, že NATO skutečně v důsledku této dělostřelby – přestože vina Srbů byla zpochybněna i západními experty – začala operaci Rozhodná síla.

Emir Suljagić o událostech po pádu vůbec nemluví a Ibran Mustafić zmiňuje pouze Daytonskou dohodu jakožto muslimskou kapitulaci, která podle něj Srbům umožnila Srebrenici legálně okupovat.¹⁸⁵

Jan W. Honig a Norbert Both také připomínají pouze Dayton, který byl podle nich snahou USA stát se mírotvůrci, přestože do té doby odmítali pro válku na Balkáně cokoli reálného udělat.¹⁸⁶ David Rohde mluví o post-srebrenickém dění zdaleka nejobsáhleji. Popisuje všechny významné události včetně dobytí Žepy, kterou se MS rozhodlo nebránit.¹⁸⁷ I Rohde připomíná, že MS mlčelo, když probíhala rozsáhlá etnická čistka při operaci Bouře.¹⁸⁸ Dopad dělostřeleckého granátu 28. srpna 1995 na Markalu podle něj nakonec ukázal, že NATO není neutrální, jelikož automaticky označila Srby za viníky a odstartovala zmíněnou operaci Rozhodná síla.¹⁸⁹ Autor zmiňuje i následný vývoj pod taktovkou Richarda Holbrooka až do uzavření Daytonské dohody.¹⁹⁰ Jedná se tedy o čistě faktografický výčet událostí.

Opět se tedy ukazuje, že promuslimské pohledy se snaží co možná nejvíce vytěsnit Srebrenický masakr od ostatních událostí. Prosrbsbí autoři naopak opět útočí na strannost MS a David Rohde poskytuje kompletní historický záznam bez interpretačního náklonu.

4.5 Role Západu. Do jaké míry je vinen?

Negativní role některých činitelů působících ze západu, ať už se jedná o organizace, státy nebo jednotlivé osoby, je zmiňována téměř všemi autory. Zajímavé je sledovat, jak jeden a ten samý čin může být vykládán jako negativní jak pro bosenské Srby, tak pro Muslimy, a to pouze podle toho, ze které strany se na něj díváme a čeho chceme docílit jeho připomenutím. Role Západu je čím dál více zkoumána a kritizována i ne-srbskými a ne-muslimskými autory, kteří s větším časovým odstupem získávají i větší nadhled.

Alexander Dorin se domnívá, že celý konflikt způsobily USA tím, že bojkotovaly Lisabonskou smlouvu v březnu roku 1993. V důsledku této interpelace USA jsou pak

---

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 27.

¹⁸⁵ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 7, 145.

¹⁸⁶ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 223.

¹⁸⁷ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 325, 330.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 332–333.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 338.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 340–342.

podle něj nepřímo i viníkem Srebrenického masakru.¹⁹¹ Masakr samotný podle něj naplánoval Bill Clinton s Alijou Izetbegovićem již v dubnu téhož roku.¹⁹² Vhodnější by ale asi bylo říci, že tito muži spíše přispívali k tomu, aby se masakr uskutečnil, než aby jej sami plánovali. Jak bylo již rozebíráno, tato výpověď je silně kontroverzní. Edward Herman viní kanadské jednotky UNPROFOR z nedostatečné demilitarizace, což podle něj způsobilo na 3000 mrtvých bosenských Srbů v okolí enklávy.¹⁹³ USA, především pak Bill Clinton, podle něj po celou dobu konfliktu hledali záminku pro intervenci a aktivně podporovali rozpad Jugoslávie.¹⁹⁴ Také on si myslí, že by ke konfliktu nedošlo, kdyby byla skutečně realizována Lisabonská smlouva.¹⁹⁵ Též George Bogdanich předpokládá, že USA se s Muslimy domluvily na výměně východobosenských enkláv za regiony v jiných částech BaH.¹⁹⁶ Také podle jeho názoru je teorie o Clintonově nabídce obětování Srebrenice pro intervenci pravdivá.¹⁹⁷ Tim Fenton ve stejném sborníku vinní USA z podpory dovozu zbraní do enklávy a jako jediný připomíná také Clintonův bojkot dohody Jimmyho Cartera s Karadžićem.¹⁹⁸

Emir Suljagić zmiňuje obchody jednotek UNPROFOR se skupinou okolo Nasera Oriće,¹⁹⁹ jinak roli Západu nerozebírá. Ibran Mustafić cítí, že Srebrenica byla západními politiky zrazena – že byla dokonce obětována.²⁰⁰ Oponuje však prosrbským autorům, jelikož podle něj kanadské provedly demilitarizaci pečlivě a úplně.²⁰¹

David Campbell vidí, že MS zásadně pochybilo, a to již v samotném pochopení konfliktu. Vnímalo podle něj konflikt v mezích, které nastavily válčící nacionalistické strany a zadupalo tak klíčící alternativy. Celý konflikt byl podle něj produktem nepochopení evropských a amerických intelektuálů.²⁰² Velmi kritický je především ke Clintonově administrativě, která prý znemožnila diskuze válčících stran a stala se tak

---

¹⁹¹ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 94.

¹⁹² Tamtéž, s. 104.

¹⁹³ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 19.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 22, 250.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 283.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 55–56.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 236.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 67–69, 72.

¹⁹⁹ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 36–38, 76–77, 125–127.

²⁰⁰ MUSTAFIĆ, I. *Planirani haos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 34.

²⁰¹ Tamtéž, s. 272.

²⁰² CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4. Str. 3, 49, 218.

příčinou vraždění.²⁰³ Jan W. Honig a Norbert Both přidávají ke svému jemně protisrbskému postoji i kritiku Západu: „*Spojené národy tak dlouho řešily dilemata, do nichž se samy vmanévrovaly, až o osudu města [Srebrenice] rozhodli sami Srbové.*“²⁰⁴ I oni zmiňují nefunkčnost Clintonovy vlády,²⁰⁵ kriticky se však staví především k neschopnosti kanadských a nizozemských jednotek umístěných ve Srebrenici. Kanadčané prý nedostatečně provedli demilitarizaci a Nizozemci pak sledovali, jak Muslimové kopou zákopy, ale nevěděli, co mají dělat. Věděli také podle něj i o muslimských útocích na okolní srbské vesnice, ale ani těm neuměli zabránit, čímž poskytovali prostor pro nárůst nenávisti.²⁰⁶ Fakt, který však autoři zanedbávají, je ten, že tyto jednotky vůbec neměly povolení cokoliv udělat. Vojenské špičky NATO se pak podle autorů před pádem Srebrenice naprosto rozložily, a přestože věděly o rostoucím problému, ani ony nebyly schopné přijít s řešením.²⁰⁷

Jak můžeme vidět, promuslimské pohledy se stále snaží vyhybat začlenění Srebrenického masakru do kontextu ostatního dění. Přesto jsou však někteří z těchto autorů přesvědčeni o tom, že byli Západem obětováni a že jednotky UNPROFOR nedělaly svou práci pečlivě. Tedy kromě demilitarizace. Naopak prosrbská narace se stále točí okolo viny USA, především pak Billa Clintona. Nevytýká mu, tak jako činí například Ibran Mustafić, nedostatečnou podporu Muslimů žijících v enklávě, ale naopak větší angažovanost v konfliktu, než by bylo vhodné. Relativně nestranní autoři jsou k Západu čím dál kritičtější. Právě oni se momentálně problematikou role MS zabývají do největší hloubky. Tito autoři shledávají selhání jednotek UNPROFOR dislokovaných ve Srebrenici a pochybnou politiku MS zásadním.

4.6 Role sarajevské vlády

Sarajevská vláda byla v době konfliktu baštou muslimských etnonacionalistických politiků, a z tohoto důvodu nejprve podporovala odtržení BaH od Jugoslávie a následně se jí snažila udržet vcelku. Mnozí autoři však popisují, že se tohoto cíle snažila dosáhnout

---

²⁰³ Tamtéž, s. 140–144.

²⁰⁴ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 23.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 142.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 165–166.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 188.

značně agresivním způsobem, a to i například palbou do vlastních řad, aby tak vyprovokovala intervenci NATO, nebo obětováním východobosenských enkláv.²⁰⁸

Toto je paradoxně první oblast, kterou prosrbští autoři nerozebírají více než jejich názoroví oponenti. Alexander Dorin pouze zmiňuje nulovou snahu sarajevské vlády pomoci svým uprchlíkům při útěku ze Srebrenice²⁰⁹ a myslí si, že Naseru Orićovi velel přímo Alija Izetbegović.²¹⁰ George Bogdanich se shoduje se sice promuslimským, nicméně k sarajevské vládě silně kritickým Ibranem Mustafićem v tom, že útok na bosenskosrbskou vesnici Višnjica 26. června 1995 naplánovala sarajevská vláda jako provokaci bosenských Srbů.²¹¹ Podle Edwarda Hermana se vláda nebála obětovat své vlastní stoupence pro intervenci Západu.²¹² Například již zmíněné (viz podkap. 3.2.4) ostřelování Sarajeva v letech 1992, 1994 a 1995 bylo podle něj naplánováno sarajevskou vládou.²¹³

Emir Suljagić sarajevskou vládu téměř nekritizuje. Viní ji sice z toho, že obyvatelům Srebrenice při pádu města nepomohla,²¹⁴ ale například o blokování kamionů s uprchlíky při návštěvě Morillona v roce 1993 nemluví vůbec.²¹⁵ O tom nepíše ani jinak silně kritický Ibran Mustafić. Ten kritizuje sarajevskou vládu i SDA z izolace východobosenských enkláv, jejich obětování a napomáhání genocidě.²¹⁶ Struktury SDA prý byly tvořeny nedemokraticky a vládla jim soupeřící mafie zabývající se pouze vlastními zájmy.²¹⁷ Aliju Izetbegoviće nazývá obchodníkem s hlavami Muslimů a vykonavatelem Miloševićova plánu.²¹⁸ Izetbegović se podle něj účastnil genocidy úplně stejně jako například Ratko Mladić, a to kvůli svolání zasedání 11. července 1995 (viz podkap. 3.2.5), tedy v průběhu Srebrenického masakru.²¹⁹

---

²⁰⁸ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 27, 53. Také MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 260, 354, 374–375.

²⁰⁹ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 106–107.

²¹⁰ Tamtéž, s. 90.

²¹¹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 58.

²¹² Tamtéž, s. 22.

²¹³ Tamtéž, s. 27.

²¹⁴ SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0. Str. 155.

²¹⁵ Tamtéž, s. 99.

²¹⁶ MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 170, 354–355. Str. 33, 126.

²¹⁷ Tamtéž, s. 107.

²¹⁸ Tamtéž, s. 260.

²¹⁹ Tamtéž, s. 374–375.

Relativně nestranní autoři se takovýchto nepodložených teoretizací neúčastní. Jan W. Honig a Norbert Both popisují blokaci evakuace obyvatel Srebrenice v roce 1993, která byla sjednána na setkání Morillon, Milošević a Mladić. Sarajevská vláda podle nich potřebovala trpící civilisty, aby mohla vyvíjet tlak na OSN.²²⁰ David Rohde pak připomíná, že vláda nepomohla jednotkám v čele s Ejupem Golićem, které se snažily probít skrz bosenskosrbské linie do Tuzly a že jim tak na pomoc přispěchal pouze Naser Orić.²²¹

Z jiného pohledu se na situaci dívá Ger Duijzings. Ten počátek problémů staví již před volby v roce 1990, kdy byl umožněn vznik etnonacionalistických stran (viz podkap. 2.1).²²² Bez toho by podle něj konflikt nemusel vůbec začít. Tyto strany totiž dovedly svou politikou BaH do ekonomických a administrativních problémů, což byl jeden z důvodů růstu napětí.²²³ Zajímavé je také porovnat jeho pohled na Ibrana Mustafiće s narací Mustafiće samotného (viz výše). Duijzings totiž připomíná Mustafićův demagogický proslov v Zeleném Jadru, kterým vystrašil srbské dělníky, jež v důsledku toho začali masově prchat ze Srebrenice.²²⁴ Připomeňme, že Mustafić byl v té době známou postavou srebrenické SDA.

V otázce viny sarajevské vlády se tedy jinak znesváření autoři shodují. Promuslimští a prosrbscí autoři sice do svých příběhů vkládají i některé nepodložené teorie, čemuž se ostatní snaží vyhýbat, ale v klíčových bodech lze nalézt shodu. Prosrbscí autoři paradoxně přikládají sarajevské vládě možná ze všech nejmenší část viny. Zde tedy leží jediný bod, ve kterém nevzniká ostrý rozpor a kde se prosrbscí autoři nevyjadřují nejobsáhleji.

4.7 Hodnověrnost ICTY

Touto otázkou se velmi důkladně zabývají výhradně prosrbscí autoři. Ani jeden z přímo promuslimských ani relativně neutrálně smýšlejících autorů o ICTY nemluví. Přestože se západní autoři zabývají vlivem MS do detailu a často jej silně kritizují, hodnověrnost ICTY je pro ně tabu. Jednou z možností, proč tomu tak je, může být, že ICTY tito autoři shledávají bezproblémovým a jednoduše nemají potřebu jeho činnost

---

²²⁰ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 123–124.

²²¹ ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9. Str. 313.

²²² DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia. Srebrenica: A 'safe' area* [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>. Str. 72.

²²³ Tamtéž, s. 80.

²²⁴ Tamtéž, s. 96.

rozebírat. Prosrbsbí autoři však svými at' už více či méně pádnými argumenty ICTY napadají velmi ostře, což poukazuje na tendenčnost minimálně jedné ze stran: buď té prosrbské, nebo všech ostatních. Buď se téměř všichni autoři snaží zamlčet nekalé praktiky diskutovaného tribunálu, nebo se prosrbsbí autoři prostě snaží chytit kteréhokoliv stébla, které se jim nabízí při obraně jejich pohledu na věc. To může být způsobeno nevyvážeností informací kolujících informačními toky a z toho plynoucí beznadějí z nedosažitelného cíle odhalení skutečné pravdy. Tato práce si však dává za cíl poskytnout komplexní vhlad do možných interpretací Srebrenického masakru, ne rozhodnout, kde skutečně leží pravda.

Alexander Dorin shledává ICTY stranným z několika důvodů. Jedním z nich je, že se podle něj zajímal pouze o ty mrtvé, kteří byli podle něj obětí útoků osob srbské národnosti.²²⁵ Druhým potom, že měl tribunál proti Srbům předpřipravené rozsudky, které se snažil podložit křivými výpověďmi, překrucováním faktů a ohýbáním reality.²²⁶ Někteří mrtví považovaní za obětí Srebrenického masakru prý podle šetření doktora Zorana Stankoviće zemřeli dlouho před ním.²²⁷ Vyšetřování tohoto muže prý ICTY nevěnovalo pozornost, protože odporovalo jejich verzi příběhu. ICTY, založené a financované NATO, obžalovávalo podle Dorina Srby bez dostatečných důkazů a dokonce obžalované podle něj mučilo a psychicky i fyzicky týralo.²²⁸

Podle Dorina se k masakru nikdo nepřiznal. Neřeší však s tím související případ Dražena Erdemoviće,²²⁹ který je právě tímto přiznáním. Podle Dorina je totiž neplatné.²³⁰ V tomto místě navazují další autoři, především pak George Szamuely. Ten napadá případ Erdemović proto, že i přestože nebyl na svou vlastní obhajobu podle ICTY dostatečně mentálně zdravý, svědčit proti Radovanu Karadžićovi, Ratku Mladićovi a Slobodanu Miloševićovi však mohl.²³¹ Podivné mu také připadá, že Erdemović byl odsouzen pouze na pět let, které si nakonec ani neodseděl, přestože se přiznal k zavraždění zhruba sta osob.²³² V jeho výpovědích se navíc podle Szamuelyho objevují kontradikce a nelogičnosti, které

---

²²⁵ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 31.

²²⁶ Tamtéž, s. 184.

²²⁷ Tamtéž, s. 121, 129–130.

²²⁸ Tamtéž, s. 177–180, 184.

²²⁹ Dražen Erdemović ICTY řekl, že 16. července 1995 popravilo osm popravčích, z nichž jedním byl on, 1200 muslimských mužů ve věku od 17 do 60 let ve vojenském táboře Branjevo. Popravy jim měly údajně trvat pouhé čtyři hodiny.

²³⁰ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 101–102.

²³¹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 187.

²³² Tamtéž, s. 188.

poukazují na jejich účelné vykonstruování.²³³ Erdemovićovi měl podle jeho vlastní výpovědi velet Milorad Pelemiš, kterého tribunál vůbec nezkoumal, stejně tak jako nezkoumal další jmenované osoby, které měly Muslimy v Branjevu popravovat.²³⁴ Podobně skeptický je i k výpovědím Momira Nikoliće a Miroslava Deronjiće, jimž prý ani samotný tribunál zcela nevěřil, ale přesto jejich bezdůkazné výpovědi používal.²³⁵

Szamuely také dodává, že ICTY využívalo výpovědi anonymních očitých svědků, jejichž identita nemůže být nijak ověřena, a ti tak podle něj mohli otevřeně lhát.²³⁶ Soudci ICTY navíc svědky bránili před otázkami, které by podle Szamuelyho mohly odhalit lživost výpovědí a předpřipravenost rozsudků.²³⁷

I Jonathan Rooper napadá hodnověrnost důkazů masakru. Ani podle něj nikdo žádné brutální jednání ve skutečnosti neviděl.²³⁸ Rooper také dodává, že ani následné šetření mezinárodních organizací nepotvrdilo zpočátku předpokládaná čísla. O této skutečnosti se však veřejnost nikdy nedozvěděla. Testy DNA prováděné v roce 2010 na odhalených mrtvých tělech pak navíc předpokládaný způsob ani dobu úmrtí nepotvrdily.²³⁹ Organizace ICMP,²⁴⁰ která tyto testy prováděla, navíc neposkytla k datům přístup ani samotnému ICTY, které si tak nemohlo ověřit jejich pravdivost.²⁴¹ Znamé video o popravách paramilitární jednotkou Škorpióni nebylo podle Roopera vůbec natočené v okolí Srebrenice. Navíc to byly paramilitární jednotky, které neměly podle autora nic společného s VRS, natož pak se Slobodanem Miloševićem, proti kterému bylo při obžalobě toto video použito.²⁴²

Edward Herman, editor sborníku, ve kterém se realizovali předchozí autoři, tuto problematiku příliš nerozebírá, pouze ICTY nazývá prodlouženou rukou NATO.²⁴³ Michael Mandel se v tomto sborníku ještě zaměřuje na definici samotného termínu genocida, který ICTY již zmíněným způsobem pokroutilo (viz podkap. 4.2). Podle

---

²³³ Tamtéž, s. 190–191.

²³⁴ Tamtéž, s. 193–194.

²³⁵ Tamtéž, s. 196–203.

²³⁶ Tamtéž, s. 155.

²³⁷ Tamtéž, s. 180.

²³⁸ Tamtéž, s. 112–113.

²³⁹ Tamtéž, s. 117, 120, 131.

²⁴⁰ ICMP je zkratka pro International Commission on Missing Persons, česky Mezinárodní komise pro zmizelé osoby.

²⁴¹ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekt Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 139.

²⁴² Tamtéž, s. 140.

²⁴³ Tamtéž, s. 22.

originální definice by Srebrenický masakr musel být snahou vyvraždit všechny Muslimy v BaH, takto stačila pouze nedefinovaná „část“ celku, která mohla být jakkoliv velká.²⁴⁴

4.8 Závěry

Z předchozí analýzy vyplynulo několik výsledků. V drtivé většině případů existuje ostrá hranice mezi prosrbským a promuslimským pohledem, s tím, že i ty první už dnes hájí nejenom Srbové, ale například Američané a Angličané. Z naší analýzy se dá vyvodit, že v dnešní době na Západě (a v Austrálii v případě Davida Campbella) již existuje mnoho lidí, kteří se snaží vymanit z dříve běžně přijímané, vůči Západu absolutně nekritické narace. Mezi námi rozebíranými autory však nebyl Srb, který by zastával promuslimské stanoviska, ani Muslim, který by stál na prosrbské straně. Co se však týče Ibrana Mustafiće, ten, přestože z promuslimské pozice, útočí na základní prvky tehdejšího muslimského vedení. Z toho vyplývá, že ne všichni Muslimové jsou vůči vládě v Sarajevu nekritičtí.

Rozdělení na dva pohledy tedy existuje, nicméně se toto pojetí začíná roztírat, možná lépe řečeno dále štěpit. Západní autoři, kteří za doby konfliktu stáli jasně na protisrbské straně, se nyní opírají do svých vlastních řad a kritizují vlastní postupy. I mezi srbskými a muslimskými autory je vidět určitá sebereflexe, nicméně vztah jedněch k druhým zůstává zachován. Chyby už jsou sice hledány méně zaujatě, hlavní příčina a protivník se však nemění.

Obecně vzato se prosrbská narace soustřeďuje na co možná největší zakotvení Srebrenického masakru do kontextu konfliktu i širšího mezinárodního dění. Tito autoři se pokouší zbořit jakousi pomyslnou svatyni Srebrenického masakru, která z něj dělá naprosto výjimečný čin. Je pro ně důležité ukotvit tento čin historicky, poukázat na vliv Západu a nerovnost mediální propagace. Tím, jak se snaží jít proti proudu oficiálního výkladu, se velmi často z jejich studie stává spíše kritická dekonstrukce stávajících názorů a přímé napadání konkrétních institucí, států či osob. Stává se, že od rozboru samotného masakru sklouzávají k incidentům a skutečnostem, na kterých se jim lépe dokazuje jejich postoj.

Naopak promuslimský příběh, který je stále podpořený veřejným míněním a většinovým přístupem k Srebrenickému masakru, se zmíněnou svatyní snaží udržovat, ne-li dále budovat a rozšiřovat. Pokoušejí se akt vynést mimo ostatní dění, mimo místo a čas. V důsledku toho vytrhávají masakr z kontextu a umocňují tak jeho hrůznost. Společně

---

²⁴⁴ Tamtéž, s. 213.

oběma těmto protichůdným pohledům je, že se snaží hrát na emoce čtenářů, které jsou nejsnazším způsobem, jak přesvědčit masu o své pravdě.

Existují však autoři, kteří se tomuto způsobu „argumentace“ vyhýbají a pokoušejí místo toho přinést reportáže faktografického charakteru přinášející nové světlo na celé dění. Tyto práce jsou pro zběžné pochopení konfliktu nejužitečnější a jsou také nejobjektivnější, protože místo emocí argumentují fakty. K úplnému pochycení všech rovin konfliktu však samy tyto práce nestačí, protože zaprvé postrádají důležitý lidský prvek a zadruhé i ony mohou být ovlivněny informacemi a fakty, které dnes shledáváme pravdivými, nicméně takovými ve skutečnosti nemusejí být. Vzpomeňme, co se za pravdu považovalo v průběhu války, co pět let po jejím konci a jaká stanoviska oproti tomu zaujímáme nyní. Snažme se nebrat nic jako absolutní pravdu, ale skládat si mozaiku různých verzí pravdy, protože to je jediný způsob, jak se jí můžeme přiblížit. Zachycení čisté pravdy je nemožné, a to především u takto choulostivých témat.

O tom, že jsou i současná periodika, i přes určitý časový odstup, stále postižená jednostrannými pohledy, svědčí například článek v jinak velmi solidním magazínu Reportér. V jeho prosincovém čísle z roku 2015 se objevil článek autorky Adély Dražanové s názvem „Sarajevo, rok 1993: Přežít a nestát se zvířetem“, který je podprahovou, ale přesto silnou protisrbskou manipulací. Nejen, že je v něm Srebrenický masakr nekriticky nazván genocidou a jsou vyzdvihovány pouze srbské excesy (zločiny páchané na Srbech jsou naprosto ignorovány, stejně tak jako nejasnost některých případů), ale článek obsahuje i faktografické chyby. Dochází například k zaměňování JNA s VRS a samostatného Srbska se Svazovou republikou Jugoslávie.²⁴⁵

---

²⁴⁵ DRAŽANOVÁ, A. *Sarajevo, rok 1993: Přežít a nestát se zvířetem*. Reportér. Praha: Reportér magazín s.r.o., prosinec 2015, číslo 16, str. 114–118.

5 Argumentační problematika

Jednotlivé zde umístěné poznámky navazují na odpovídající místa v předcházejících kapitolách. Poslední dvě analýzy jsou pak komplexní ukázkou toho, jakými způsoby jednotlivé strany manipulují s realitou. Tato kapitola je spíše rozšířeným poznámkovým aparátem než samostatným informačním celkem.

5.1 Přiznání Republiky srbské ke Srebrenickému masakru

Tento dokument z roku 2004, jehož autorem je (podle Emira Suljagiće) Paddy Ashdown, tehdejší Vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu je oficiálním vyjádřením Republiky srbské, která se jím měla k masakru přiznat. První verze tohoto dokumentu vznikla již v roce 2002, avšak nebyla pro Ashdowna přijatelná – přiznávala sice určitý počet popravených, nebyl to však počet oficiálně uváděný západními médii. Druhá, oficiálně publikovaná verze z roku 2004, pak je například podle Jonathana Roopera sepsána týmem, který účelně sestavil sám Ashdown a není tedy pravým vyjádřením názorů Republiky srbské,²⁴⁶ nýbrž názorem Ashdownovým.

5.2 Argumentační pochybení J. W. Honiga a N. Botha

Přestože je kniha J. W. Honiga a N. Botha z velké části dobře zpracovaným popisem, nachází se v ní několik sporných momentů, které se snaží interpretaci natočit na muslimskou stranu. V knize například stojí: „*Přestože na vládní stranu prezidenta Miloševiče ani na SDS, nejsilnější politické uskupení bosenských Srbů vedené Radovanem Karadžičem, neměly žádnou přímou vazbu [paramilitární jednotky], jednaly zcela evidentně na základě jejich instrukcí.*“²⁴⁷ Autoři odmítají, že šlo o bojůvky paramilitárních skupin, nýbrž mluví o pečlivé přípravě a plánování, na němž se prý podílela i JNA.²⁴⁸ Takovéto tvrzení ovšem není potvrzeno. Autoři navíc jen o pár stránek dále připomínají neposlušnost Mladiće vůči Miloševičovu vedení, která jejich argumentu protirečí.²⁴⁹ Druhým přinejmenším sporným místem je konstatování, že „*všichni tito lidé [důstojníci*

---

²⁴⁶ HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8. Str. 138–139.

²⁴⁷ HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X. Str. 85, 103, 105–106.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 103.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 127.

JNA] pochopitelně už tenkrát [před rokem 1990] vzhlíželi k Srbsku.²⁵⁰ Masová dezerce Srbů z řad JNA tomuto tvrzení rozhodně nenasvědčuje.²⁵¹

5.3 Nedostatečná kritičnost E. Melandera

Melanderova logika je částečně problematická. Srbský i chorvatský postup totiž ve většině případů splňoval jím předpovězené strategické záměry, Muslimové však podle něj strategicky nejednali,²⁵² pouze „čistili“ obyvatelstvo buď v opštinách, kde měli jasnou etnickou dominanci nebo, například v případě Nasera Oriće a Srebrenice, v opštinách, kde se jim po přechodu fronty podařilo částečně udržet. Autor proto v mnoha případech postup Muslimů charakterizuje jako válečný zločin.²⁵³ Speciální výtku má pak proti působení právě Nasera Oriće, který podle něj od června roku 1992 systematicky, ovšem bezdůvodně a bez strategických cílů, vypálil zhruba padesát srbských vesnic v okolí. Takové jednání považuje za válečný zločin, nikoliv za očekávatelný válečný postup.²⁵⁴ Úvaha je to sice zajímavá, nicméně se domnívám, že se autor nechal příliš unést svým vlastním systémem a stal se jeho obětí. Přestože má pravdu o zločinném a brutálním charakteru muslimského postupu, k postupu zbývajících dvou stran je příliš nekritický. To, že postupují podle předvídatelného strategického schématu, neznamená, že nekonám válečný zločin.

5.4 Legitimita vzniku Republiky srbské

Častým argumentačním faulem ze strany promuslimských autorů je tvrzení, že Srbové vytvářeli nelegální struktury (tj. Republiku srbskou) na území suverénního státu (tj. Bosny a Hercegoviny). Ibran Mustafić například říká: „*Na území Bosny a Hercegoviny se Srbové čím dál více chovají, jako kdyby byli autonomní. Bosna a Hercegovina pro ně neexistuje. Ve velkém formují paralelní státní struktury.*“²⁵⁵ Zásadním problémem této logiky je, že BaH v této době nebyla suverénním státem, nýbrž se naopak ona nelegálně odtrhla od Jugoslávie. Ústava Jugoslávie totiž nedovolovala odtržení jednotlivých republik. Bosenské referendum o nezávislosti bylo odsouhlaseno pouze Chorvaty a Muslimy a na místní Srby nebyl brán zřetel. Ibran Mustafić tedy Republiku Srbskou obviňuje z něčeho,

---

²⁵⁰ Tamtéž, s. 102.

²⁵¹ Například MUELLER, J. *The Banality of 'Ethnic War': Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>. Str. 8.

²⁵² MELANDER, E. *Ethnic Cleansing in Bosnia-Herzegovina 1992–1995* [online]. University of Essex: Colchester, 2007. Dostupné z: <http://privatewww.essex.ac.uk/~ksg/dscw2007/Melander.pdf>. Str. 34–39.

²⁵³ Tamtéž, s. 66–67.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 68.

²⁵⁵ MUSTAFIĆ, I. *Planirani haos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8. Str. 128.

co udělala sama jím obhajovaná BaH. Dvě etnické skupiny nemohly samy o sobě přehlasovat tu třetí. Srbský bojkot tedy svým způsobem nebyl bojkotem, nýbrž právoplatnou reakcí na vzniknuvší situaci.

Už i samotné hlasování bosenské skupštiny o tom, zda referendum o odtržení proběhne, které se konalo v noci z 24. na 25. ledna roku 1992, bylo protiústavní. Srbští poslanci, přestože zasedání předsedal člen SDS, u hlasování vůbec nebyli. Poněkud kontroverzní je, že srbský plebiscit o vzniku Republiky srbské byl Badinterovou komisí nazván protiprávním, a toto referendum nikoliv.²⁵⁶ Robert Hayden situaci komentuje následovně: „[...]Toto referendum bylo pod stávajícími ústavními předpisy nelegitimní, což způsobilo podivnou situaci, v níž mezinárodní společenství legitimizovalo vznik domnělého [putative] státu pomocí nelegitimního referenda.“²⁵⁷

5.5 Č. Sudetič – Krv i osveta

Knihy Čaka Sudetiče o Srebrenickém masakru a jeho kontextu je zavádějící již svým přebalem, jenž nabízí obrázek brečícího dítěte a trosek, přičemž ani o jednom z těchto prvků není doloženo, že pochází ze Srebrenice. Jedná se tedy již od počátku o emoční manipulaci, přestože recenze uvedená na zadní straně přebalu knihu popisuje jako „významné historické a novinářské dílo,“ což stojí v silném kontrastu. Zdroje knihy jsou uvedeny až na konci publikace a nejsou nikterak propojeny s jednotlivými prohlášeními, čímž se v podstatě zamezuje tomu, aby kdokoliv zkontroloval jejich správnost. Tendenčnost je znát i z představení hlavních postav, které se nachází před začátkem samotného popisu konfliktu. Biljana Plavšićová, tehdejší členka předsednictva Republiky srbské (která je mimochodem nazvaná „samozvanou“), je představena zabarveně jako „divoký srbský nacionalista“,²⁵⁸ kdežto například o Naseru Orićovi se dozvídáme pouze suchou informací, že byl „velitelem muslimských jednotek ve Srebrenici.“²⁵⁹ O Orićovi autor navíc říká, že se „pokoušel organizovat spravedlivé rozdělení potravin, které byly do Srebrenice letecky dopravovány,“²⁶⁰ což není pravda, jak dokazují rozhovory s obyvateli Srebrenice i následně nalezené sklady s nahromaděnou humanitární pomocí a dokonce sám

---

²⁵⁶ HAYDEN, R. M. *Blueprints for a House Divided: the Constitutional Logic of the Yugoslav Conflicts*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, 1999. ISBN 0-472-11066-7. Str. 94–67.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 89.

²⁵⁸ SUDETIČ, Č. *Krv i osveta: priča jedne porodice o ratu u Bosni*. Samizdat B92: Beograd, 2003. ISBN 86-7963-194-9. Str. 25.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 24.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 248.

Sudetić na jiném místě ve své knize.²⁶¹ Kontradikce se v jeho knize dají nalézt hned na několika místech. Tendenčnost je patrná mimo jiné v následujícím úryvku: „[...] někdo ve vládě nechtěl, aby se střelnice [Srebrenica] uzavřela. Ten někdo věděl, že vysílané obrázky mrtvých dětí a jejich plačících matek zabraňují tomu, aby bosenská genocida zmizela z večerních zpráv v mocných západních zemích.“

O své kompetenci hovoří Sudetić sám již v prologu, jelikož podotýká, že při práci pro New York Times byl jediný způsob, jak si dostatečně vydělat, přinášet strhující novinky. A takové mu poskytovala právě BaH.²⁶² V tomto duchu se dopouští mnohých argumentačních klamů. Jedním z nich je historická analogie – způsob, jak událost přirovnat k nějaké jiné, kterou mají všichni již velmi dobře zafixovanou jako negativní, abychom tak automaticky znegativizovali i tu současnou. Tak Sudetić Srebrenici nazývá městem, které se stalo „něčím ještě horším, než je koncentrační tábor“,²⁶³ přestože takové přirovnání pozbývá jakéhokoliv opodstatnění – Srebrenica v žádném období války nesloužila ke stejnému účelu, jako sloužily koncentrační tábory Ose za druhé světové války. Sudetić také hovoří o koncentračních táborech v západní Bosně,²⁶⁴ které nebyly dostatečně dokázány. Srby navíc nazývá četniky.²⁶⁵ Tak si říkala jedna část srbského odboje za druhé světové války. V 90. letech byl tento termín používán jako historická analogie pro automatické navození negativních konotací se srbskými jednotkami, přestože tyto jednotky s těmi z druhé světové války neměly nic společného.

Nacionalismus je podle autora v Srbech zakotvený již od osvícenství. Prý svou loajálnost přenesli z králů a papežů na svůj národ, podobně jako tomu učinili Francouzi, Němci či Chorvaté. Mimo to, že Srbové jakožto převážně pravoslavné obyvatelstvo, nikdy papeže ve větší míře nemohli uznávat, je zřejmé, proč tuto informaci Sudetić předkládá – snaží se skrze ni přenést zodpovědnost za konflikt výhradně na srbský nacionalismus, který je podle něj v Srbech zakotvený.²⁶⁶ Podobně se vyjadřuje i o bosenských a chorvatských Srbech, o kterých říká, že by „dost z nich bylo ochotných zabít a umírat, aby nemuseli přijmout status menšiny v nezávislém Chorvatsku či Bosně.“²⁶⁷ Autor však silně generalizuje a zapomíná, že v Bosně byli Srbové druhou největší skupinou obyvatel ze tří hlavních, a proto jim status menšiny nenáležel. Snahu bosenských Srbů o setrvání

---

²⁶¹ Tamtéž, s. 325.

²⁶² Tamtéž, s. 31.

²⁶³ Tamtéž, s. 35, 293, 294.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 172.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 180, 237.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 56.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 134.

v Jugoslávii nazývá „*rabováním země diktovaným z Bělehradu s přispěním Záhřebu*“.²⁶⁸ Absurdita tohoto tvrzení je na první pohled jasná – jak by Chorvaté Srbům pomáhali připojit Bosnu k Jugoslávii, když s nimi sami bojovali? A jak to, že protiústavní oddělení BaH od Jugoslávie také není nazváno obdobně zabarveně? Sudetić shledává hlavním viníkem Slobodana Miloševiče a prohlašuje o něm mnoho informací bez jakýchkoliv odkazů.²⁶⁹ Zajímavé je sledovat, jak si autor sám svými absurdními a nelogickými soudy nabíhá – prohlašuje, že Slobodan Milošević byl vinen za vyhnání chorvatských Srbů, jelikož neučinil nic pro jejich ochranu.²⁷⁰ Tímto stylem byl však vinen i Alija Izetbegović za Srebrenický masakr, ale tomu Sudetić žádnou vinu nepřipisuje.

Srby autor automaticky označuje jako ty špatné. Při výčtu národů od něj pouze oni získávají přívlastek „*nacionalističtí*“. Vše, co je u Srbů agresivní útok, je u Muslimů preventivní opatření, které „*by se nemělo považovat za provokaci*“.²⁷¹ I když autor velmi detailně popisuje zajetí a následnou popravu jednoho ze Srbů Muslimy, nenaznačuje, že by tento čin shledával špatným.²⁷² Muslimové tedy podle této argumentační logiky popravovat své zajatce na rozdíl od Srbů mohou. Přestože se v knize objevují scény barvitě jako je ta následující o útoku na srbské Podravanje, Sudetić i přesto stále shledává Srby těmi jedinými vinnými: „*Muslimové stříleli zraněné osoby. Stříleli i do těl mrtvých Srbů. Nožem jim párali břicha a prsa. Rozbílili jim hlavy sekýrami a kyji a pálili těla v domech.*“²⁷³ I po takovéto pasáži autor z povahy viníků místo brutality abstrahuje, že „*riskovali své životy pro jídlo.*“²⁷⁴ Podobně činí i s kauzou Kravica.²⁷⁵ Na jiném místě následně poznamenává, že Muslimové nikoho nemučili, že těla byla pouze okousána zvěří.²⁷⁶

5.6 A. Dorin – Příběh politicky korektního rasismu

Knihy Alexandra Dorina se velmi často opírá o nedůvěryhodné, nebo přímo neexistující zdroje a argumentační a logické klamy. Autor například říká, že „*nelze jednoduše na základě výpovědí anonymních svědků smést ze stolu výpovědi všech ostatních*

---

²⁶⁸ Tamtéž, s. 189.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 418.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 418.

²⁷¹ Tamtéž, s. 154–155.

²⁷² Tamtéž, s. 176.

²⁷³ Tamtéž, s. 226.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 227.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 230–232.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 242.

svědků a na jejich základě pak vynášet libovolné splácané rozsudky,²⁷⁷ ale sám činí naprosto to stejné. Odsuzuje generalizaci, nicméně sám píše: „Na tomto místě upustíme od další analýzy haagských procesů, protože doposud uvedené případy lze považovat za dostatečně reprezentativní i pro všechny ostatní procesy.“²⁷⁸ Dorin všechny své hypotézy nazývá „logickými“, čímž čtenáře záměrně odvádí od samostatného zamyšlení nad problémem. Celý Dorinův poznámkový aparát je značně problematický, přestože z nedůvěryhodnosti obviňuje téměř všechny zdroje svých názorových oponentů. Autor sám necituje konkrétní strany, neuvádí ISBN citovaných děl ani odkazy na internetové zdroje a často svá tvrzení nepodepírá vůbec.

Velmi kontroverzní je už samotná předmluva, jíž se ujal režisér a politický aktivista Václav Dvořák, bývalý předseda Přátel Srbů na Kosovu. Ač jsem si vědom toho, že předmluva ke knize jako takové nepatří, ukazuje mnohé o jejím cílovém publiku. Václav Dvořák zde například uvádí, že „[Z]ačátkem roku 1991 přijíždějí do Chorvatska, Slovinska a Bosny pracovníci CIA a na příkaz americké vlády začínají realizovat dávno před tím vypracovaný plán: rozeštvat národy Jugoslávie [...] a tím zničit garanta třetí cesty mezi NATO a Varšavskou smlouvou, [...]“²⁷⁹ Takovéto konspirační teorie samozřejmě do literatury, která se snaží být odbornou, nepatří, stejně jako teorie o takzvaném Novém světovém řádu (NWO, New World Order): „Rozbití Jugoslávie bylo prvním uplatněním technologie rozbíjení ‚nepohodlných‘ států a jejich přetvoření ve státy vazalské, v součást Nového světového řádu.“²⁸⁰

Mediálními partnery knihy jsou velmi tendenční servery Czech Free Press a Parlamentní listy, což na její důvěryhodnosti nepřidává. Velmi problematickým shledávám jeho seznam útoků na srbské civilní obyvatelstvo, který je podložený dokumenty OSN s označením A/46/171 a S/25635. První z nich je ovšem o prevenci a kontrole AIDS a druhý je dopisem stálého představitele Ázerbájdžánu předsedovi Rady bezpečnosti OSN. Ani jeden z nich se tedy dané problematice netýká.

Alexander Dorin se nedopouští pouze argumentačních faulů, ale i historiografických omylů. Příjezd Philippa Morillona do Srebrenice například řadí již na

---

²⁷⁷ DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7. Str. 128.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 186.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 9.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 10.

přelom dubna a května roku 1992. Morillon zde však byl až o rok později, tedy na jaře roku 1993.²⁸¹

Přestože je pravda, že je plea agreement značně problematický a Dorin má právo na to poukazovat, že jej může být velmi lehce zneužito pro ohýbání skutečnosti, zachází ve své argumentaci tak daleko, že zpochybňuje téměř veškerá doznání svědků. I ten, kdo se podle Dorina přizná, může lhát. I to je sice do jisté míry pravda, nicméně takto mohu zpochybnit naprosto cokoliv.²⁸²

---

²⁸¹ Tamtéž, s. 30.

²⁸² Tamtéž, s. 180–181.

6 Závěr

Cílem této práce bylo identifikovat a porovnat rozdílné interpretační rámce, do kterých se během let zasazoval Srebrenický masakr. Druhým cílem bylo zjistit, jestli se dá mezi jednotlivými interpretacemi nalézt nějaký konkrétní systém a jakým způsobem jedna na druhou odkazují, případně jak se vůči sobě vymezují. Bylo také třeba si ujasnit, jaké zdroje autoři pro své psaní používají, jakými prostředky se rozhodli argumentovat a v neposlední řadě jestli jsou jejich tvrzení skutečně tvrzeními, nebo pouze argumentačními fauly, které mají čtenáře svést ke zjednodušenému chápání dění.

Již dopředu je třeba říci, že velké množství titulů, které byly na interpretační ose silně vychýlené na jednu ze stran, se do této bakalářské práce nedostalo. To proto, že jsou dostatečně zastoupeny publikacemi, které zde uvedeny a rozebrány byly. Určitá část interpretací se tak sice do této práce nevešla, ale jsem toho názoru, že se podařilo toto množství minimalizovat. Pro detailní popis skutečně všech možných interpretací ještě zbývá prostor a mohl by se stát nástavbou této práce.

Ty tituly, které v této práci mají místo, dle mého názoru dostatečně zachycují základní linie, podél kterých se táhne většina dnešních i dřívějších interpretací. Autoři, jako jsou Alexander Dorin nebo Edward Herman, ukazují, jak daleko je možné zajít při snaze bránit (bosenské) Srby před nenávisť, která se vůči nim ve světě stále šíří. Adjektivum bosenské je zde pouze v závorce záměrně, jelikož mnozí lidé se ještě stále nevzpamatovali ze štvavé kampaně západních médií, která byla namířená nejen proti bosenským Srbům, ale i těm z území dnešní Republiky Srbsko. I přes svou tendenčnost jsou tito autoři se svými publikacemi velmi důležití, jelikož lidem ukazují, přestože v extrémním podání, že existuje i alternativní pohled. Kromě častých faulů jsou totiž tyto tituly místy podloženy i relevantními postřehy, které napomáhají rozdmýchat diskuzi.

Naopak autoři, jako je například Emir Suljagić, jsou důležití proto, že široké veřejnosti neustále připomínají, že se „kdesi v Bosně“ stal čin, jenž by se neměl nikdy opakovat. Nezáleží na tom, jestli jej nazýváme masakrem, genocidou nebo jakkoliv jinak a není ani tolik důležité, jestli obětí bylo pět nebo deset tisíc. Důležité je, že zde umírali lidé. Hra s čísly, ať už ta ze strany prosrbských nebo promuslimských autorů, vždy snižuje hodnotu lidského života na pouhou statistiku. Na jakýsi údaj, se kterým všichni manipulují, aby jej mohli využít pro útok na toho druhého, ale o kterém už vlastně nikdo neví, co ve skutečnosti znamená a co zastupuje. Na tomto místě se hodí připomenout citát připisovaný Josifu Stalinovi, který zní: „Smrt jednoho muže je tragédie. Smrt milionů pouhá statistika.“

Oba tyto typy interpretace jsou na jednu stranu potřeba z důvodů již uvedených. Na stranu druhou jsou právě tím, co stále pomáhá přiživovat vzájemnou nenávist, která, zdá se, začíná přerůstat v dědičnou – na Balkáně totiž žije mnoho lidí, kteří válku v 90. letech nezažili, a přesto nekriticky přijímají naraci svých předchůdců. Dědičná nenávist není nic, co by patřilo do Evropy 21. století a já věřím, že právě tam by se balkánské národy rády dostaly.

K racionálnímu a nestrannému rozboru konfliktu se ve své knize odvážil například David Campbell. Jeho pohled na věc přináší skutečně moderní a svěží přístup k celé válce, k jejím příčinám, průběhu i důsledkům. Campbell vnáší do diskuze přesně to vnímání, které Balkán nejvíce potřebuje – vnímání, které nestojí na žádné ze stran konfliktu a racionálně a logicky rozebírá vše, co se událo. Jsem toho názoru, že četba Campbella by obyvatelstvu na Balkáně jistě pomohla; škoda však jeho nepřístupnosti. Publikace je totiž poměrně filozofického ražení, jež nemusí vyhovovat všem lidem – a už vůbec ne těm, kteří by ji potřebovali nejvíce.

I když se však stavíme k tendenčním pohledům jako k potřebným, je třeba nikdy nezapomínat, že se jedná o tendenční výklad. Obě strany se snaží čtenáře svést argumentačními triky či zavádějícími historickými analogiemi. Je třeba říci, že v prosrbské naraci se těchto faulů dá identifikovat více. Avšak to, že se jich v promuslimské linii dá identifikovat méně, neznamená, že jich tam skutečně méně je. Je třeba mít stále na paměti, že obecně přijímaná pravda je bližší té nakloněné proti (bosenským) Srbům. Publikace, které zastávají promuslimské vnímání konfliktu, pak mohou zůstat v defenzivní pozici a nemusejí podnikat nebezpečné výpady na „nepřátelské území“. Prosrbská autoři jsou naopak v ofenzivě proti obecně přijímané verzi pravdy a k dokázání té své se proto uchylují k extrémnějším řešením. Tato řešení jsou pak samozřejmě mnohem lépe viditelná a dají se pak v jejich dílech snáze identifikovat. Nejlépe by bylo, kdyby se obě strany vyvarovaly přehnaných soudů, ale nutno říci, že fér nehraje ani jedna z nich.

Cíle této práce se mi, myslím si, podařilo splnit – linie byly jasně identifikovány, vztahy mezi nimi také a své místo má i jejich problematika a rozbor argumentace. Největším úspěchem této práce by bylo, kdyby, byť jen minimálně, napomohla vývoji interpretačních rámců tím správným směrem, tj. k oboustrannému odsouzení všech zločinců včetně těch vlastních, k ústupu jejich heroizace a k opětovnému sblížení příslušníků všech skupin obyvatel, které se ocitly v soukolí mnoha touto prací popsaných faktorů.

Seznam použité literatury

- BAKIĆ, J. *Jugoslavija: razaranja i njegovi tumači*. Službeni glasnik: Beograd, 2011. Pravna biblioteka. Studije. ISBN 978-86-519-0983-5.
- BARTROP, P. R. LEONARD, S. *Modern Genocide: The Definitive Resource and Document Collection*. ABC-Clio: Santa Barbara, 2014. ISBN 978-1610693639.
- BURG, S. L., SHOUP, P. S. *The War in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention*. Routledge: London, 2000. ISBN 978-1563243097.
- CAMPBELL, D. *National deconstruction: violence, identity, and justice in Bosnia*. University of Minnesota Press: Minneapolis, 1998. ISBN 0-8166-2937-4.
- DORIN, A. *Srebrenica: příběh politicky korektního rasismu, aneb největší lež v Evropě od konce 2. světové války*. Loxia: Pardubice, 2013. ISBN 978-80-902541-0-7.
- DRAŽANOVÁ, A. *Sarajevo, rok 1993: Přežít a nestát se zvířetem*. Reportér. Praha: Reportér magazin s.r.o., prosinec 2015, číslo 16, str. 114–118.
- GLENNY, M. *Washington Will Miss Skilled Envoy Whose Bosnia Mission was Repudiated*. The Times: London, 21 August 1995.
- HAYDEN, R. M. *Blueprints for a House Divided: the Constitutional Logic of the Yugoslav Conflicts*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, 1999. ISBN 0-472-11066-7.
- HERMAN, E. S., ed. *Masakr u Srebrenici: dokazi, kontekst, politika = The Srebrenica massacre: evidence, context, politics*. Istorijски projekat Srebrenica: Beograd, 2011. ISBN 978-86-88135-10-8.
- HONIG, J. W., BOTH, N. *Srebrenica: zpráva o válečném zločinu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0905-X.
- IBIŠEVIĆ, B. *Srebrenica (1987–1992)*. [S.n.]: Amsterdam, 1999.
- JANSEN, S. *The Violence of Memories. Local narratives of the past after ethnic cleansing in Croatia*. Rethinking History 6:1 (2002), s. 77–94.
- MUSTAFIĆ, I. *Planirani kaos: 1990-1996*. Udruženje građana "Majke Srebrenice i Podrinja": Sarajevo, 2008. ISBN 978-9958-9077-0-8.
- O'SHEA, B. *Perception and Reality in the Modern Yugoslav Conflict* [E-book]. Frank Cass Publishers: London, 2005. ISBN 9780203002988.
- ROHDE, D. *A safe area: Srebrenica: Europe's worst massacre since the Second World War*. Pocket Books: London, 1997. ISBN 0-671-00499-9.
- SUDETIĆ, Ch. *Krv i osveta: priča jedne porodice o ratu u Bosni*. Samizdat B92: Beograd, 2003. ISBN 86-7963-194-9.
- SULJAGIĆ, Emir. *Postcards from the Grave*. Saqi Books in association with The Bosnian Institute: London, 2005. ISBN 0-86356-519-0.

- ŠESTÁK, M. et al. Dějiny jihoslovanských zemí. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-375-9.
- ŽÍLA, O. *Válečný konflikt v Bosně a Hercegovině a fenomén etnických čistek*. Soudobé dějiny. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Praha, 2014. Roč. 21, č. 3 (2014), s. 279-314.

Internetové zdroje

- AICG call to indict General Janvier. The Bosnian Institute [online]. 1997. Dostupné z: <http://www.bosnia.org.uk/bosrep/novdec97/indict.cfm>
- AMATO, S. *From the Carrington-Cutileiro Plan to war, February-March 1992; was there an alternative for Bosnia?* Academia [online]. Dostupné z: http://www.academia.edu/2629914/From_the_Carrington-Cutileiro_Plan_to_war_February-March_1992_was_there_an_alternative_for_Bosnia
- ANDREAS, P. *Blue helmets and black markets: the business of survival in the siege of Sarajevo* [online]. Cornell University Press: Ithaca, 2008. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10457549>.
- BAUMANN, R. F. *Armed Peacekeepers of Bosnia*. Combat Studies Institute Press [online]. Dostupné z: http://usacac.army.mil/cac2/cgsc/carl/download/csipubs/baumann_bosnia.pdf
- *Bridging the Gap in Srebrenica, Bosnia and Herzegovina*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/sid/10168>
- *Case Information Sheet on Radisav Krstić*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/krstic/cis/en/cis_krstic_en.pdf CASE IT-98-33
- ĐOKIĆ, D. *United Nations Official Document A/48/177* [online]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/48/177
- DUIJZINGS, G. *Appendix IV History and Reminders in East Bosnia*. Srebrenica: A „safe“ area [online]. Amsterdam: Netherlands Institute for War Documentation, 2003. Dostupné z: <http://niod.nl/sites/niod.nl/files/IV%20-%20History%20and%20Reminders%20in%20East%20Bosnia.pdf>
- DŽIDIĆ, D. *Netherlands Taken to Euro Court over Srebrenica*. Balkan Insight [online]. 26. 10. 2015. Dostupné z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/srebrenica-peacekeepers-case-goes-to-strasbourg-10-26-2015>
- ENGELBERG, S., MITCHELL, A. *Conflict in the Balkans: The American Policy; A Seesaw Week for U.S. Policy in the Balkans*. The New York Times [online]. 5. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1995/06/05/world/conflict-balkans-american-policy-seesaw-week-for-us-policy-balkans.html>

- GORIN, J. *Chapter 6 The Fall of Srebrenica: 6 to 11 July 1995*. Netherlands Institute for War Documentation [online]. Dostupné z: http://www.juliagorin.com/images/niod/p3_c06_s008_b02.html
- *Hearing before the Subcommittee of International Operations and Human Rights* [online]. 31. 3. 1998. Dostupné z: http://commdocs.house.gov/committees/intlrel/hfa49268.000/hfa49268_of.htm
- HOROWITZ, Sh. A. *From ethnic conflict to stillborn reform: the former Soviet Union and Yugoslavia* [online]. College Station: Texas A&M University Press, 2005. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10463860>.
- *Indictment of Vujadin Popović*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia [online]. 26. 3. 2002. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/popovic_old/ind/en/pop-ii020326e.htm CASE IT-02-57-I
- IRWIN, R. "Convoy Terror" Alleged in Srebrenica. Institute for War & Peace Reporting [online]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/convoy-terror-alleged-srebrenica>
- *Judgement of Radislav Krstić*. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e-1.htm>
- *Judgement of Vidoje Blagojević and Dragan Jokić*. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia [online]. Dostupné z: http://www.icty.org/x/cases/blagojevic_jokic/tjug/en/bla-050117e.pdf CASE IT-02-60-T
- KINZER, S. *Bosnian Muslim Troops Evade U. N. Force to Raid Serb Village*. The New York Times [online]. 27. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1995/06/27/world/bosnian-muslim-troops-evade-un-force-to-raid-serb-village.html>
- MELANDER, E. *Ethnic Cleansing in Bosnia-Herzegovina 1992–1995* [online]. University of Essex: Colchester, 2007. Dostupné z: <http://privatewww.essex.ac.uk/~ksg/dscw2007/Melander.pdf>.
- MUELLER, J. *The Banality of 'Ethnic War': Yugoslavia and Rwanda* [online]. Ohio State University: Ohio, 2000. Dostupné z: <http://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/apsa2000.pdf>.
- *Judgement of Naser Orić*. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia [online]. Dostupné z: <http://www.icty.org/x/cases/oric/tjug/en/ori-jud060630e.pdf> CASE IT-03-68-T
- *NATO Document: NATO Aircraft Provide Air Support in the Srebrenica Area* [online]. 11. 6. 1995. Dostupné z: <http://www.nato.int/docu/pr/1995/p95-068.htm>

- RISTIĆ, M. *Mladić's Trial: Mass Execution Survivor Testified*. Balkan Insight [online]. 20. 7. 2012. Dostupné z: <http://www.balkaninsight.com/en/article/mladic-trial-mass-execution-survivor-testified>
- SILBER, L. *Bosnia Declares Sovereignty*. Washington Post [online]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/balkans/stories/independence101691.htm>
- ŠARIĆ, V. *Court Hears of Mladic Rage at Bratunac*. Institute for War & Peace Reporting [online]. 29. 10. 2010. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/court-hears-mladic-rage-bratunac>
- THAROOR, Sh. *Should UN peacekeeping go 'back to basics'? Survival: Global Politics and Strategy*. Volume 37, Issue 4 [online]. Routledge: London, 1995. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339508442815>.
- *The London Gazette of Monday, 23rd January 1995* [online]. Dostupné z: <https://www.thegazette.co.uk/London/issue/53933/supplement/963>
- *Timeline: Siege of Srebrenica*. BBC News [online]. 17. 5. 2012. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-18101028>
- *Timeline: Siege of Srebrenica*. BBC News [online]. 9. 6. 2005. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/675945.stm>
- *United Nations' Resolution 819 (1993)* [online]. Dostupné z: <http://www.nato.int/ifor/un/u930416a.htm>